

Департамент образования и молодежной политики ХМАО – Югры
Обско-угорский институт прикладных исследований и разработок

А.Н. Волкова, В.Н. Соловар

Краткий русско-хантыйский словарь

(сургутский диалект)

около 720 слов

Ханты-Мансийск
2016

УДК 811.511:142

ББК 81.2 Хат-4

В 67

Ответственный редактор: **А. С. Сопочина**

Рецензент: **М. Чепреги**

Волкова А. Н., Соловар В. Н.

В 67 Краткий русско-хантыйский словарь (сургутский диалект). – Ханты-Мансийск : Югорский формат, 2016. – 100 с.

Словарь содержит наиболее часто употребляемую лексику сургутского диалекта. Издание подготовлено в новой орфографии и будет способствовать дальнейшему нормированию сургутского диалекта на основе усовершенствованного алфавита. Словарь предназначен для учителей, учащихся, всех желающих ознакомиться с лексикой сургутского диалекта.

*Рекомендовано учебно-методической комиссией
Обско-угорского института прикладных исследований
и разработок*

УДК 811.511:142

ББК 81.2 Хат-4

ISBN 978-5-9907703-2-4

© Обско-угорский институт
прикладных исследований и
разработок, 2016

© Волкова А. Н., Соловар В. Н.,
2016

© Югорский формат, 2016

Алфавит русского языка

А а Б б В в Г г Д д
Е е Ё ё Ж ж З з
И и Й й К к Л л М м
Н н О о П п Р р С с Т т
У у Ф ф Х х Ц ц Ч ч
Ш ш Щ щ Ъ ъ Ы ы Ь
Э э Ю ю Я я

Алфавит хантыйского языка (сургутский диалект)

А а Ё ё Ä ä В в И и
Й й К к Қ қ Л л Љ ъ
Ј ј М м Н н Њ њ
Ң ң О о Ө ө Ӗ ӗ
П п Р р С с Т т Ъ ѡ
У у Ӧ ӧ Ӱ ӱ Х х Ч ч
Ш ш Ы ы Э э Ӑ ӑ

А

а өс А ты что делаешь? Өс нүң мүвәли вәрлән?

август йөм-анчәх тыләс Петя в августе родился Петя
йөм-анчәх тыләснә сәма пит.

аккуратно вәрәңкә Мама аккуратно пришила заплатку
Аңкинә йөләпты вәрәңкә йунты.

аккуратный қуралтәң Вася сапоги аккуратно носит Вася
сопәккәл қуралтәмин тәйлихәл.

амбар күм В амбар привезли зерно, чтобы перемолоть
Күма һәмрәх лантәт туват, илә һөлтахә.

ангина тур мөч Девочка болеет, у неё ангина Әви қоньбәл,
турәл мөчәң.

апрель вурңи тыләс В апреле похолодало Вурңи тыләснә
йәхләмәх.

аркан вәли катәлтә һур Я аркан сплёл Ма вәли катәлтә
һур сәвәм.

артерия (вена) вәрәң лән Больному человеку в вену укол
сделали Қоньбә қө вәрәң ләна уколәт умты.

аэропорт әрапорт В аэропорту каждый день самолёты са-
дятся Әрапөрта қачәң қәтәл самолётәт ымәлләт.

Б

бабочка лыпәнты У бабочки красивые крылья Лыпәнты
пәйлаңқал сиккәңкән.

бабушка (по материнской линии) аңқаңки Бабушка рас-
сказывает сказку Аңқаңкәм моңьбәл; Бабушка приеха-
ла Аңқаңкәм йөвәт.

бабушка (по отцовской линии) тәби Мне бабушка сшила
платье Ма тәбәмнә йәрнашат йунтөйәм.

багульник валь йух Багульник высоким вырос Валь йух
өвәрхә әнәм.

балка мәх йёл пәвәрт Строители балку дома положили
Қот вәртә йоҳ мәх йёл пәвәрт пәнәт.

баловаться туласләта Дети на уроке баловаться стали
Нэврәмәт урокнә туласләта йәхәт; Двое детей балуют-
ся, бегают Кат нэврәмхән туласләлхән, қөвәтләлхән.

баловник туласәң қө, туласәң нә У моей подруги сын –
баловник Ма лувсәм нә пәхәл туласәң.

банка кәв понка Мама положила жир в стеклянную банку
Аңкәмнә вёй кәв понкаха пәны.

баня пәвәлтә қот Мы растопили баню Мәңнә пәвәлтә қот
нөқ ўли.

баран оу У нас был баран Мәң оу тёйәв; У баранов густая
шерсть Очәт күл пунәңәт.

бегать қөвәтләта Сестрички играя, между домами бегают
Нәңиҳән йәнтәхмин қотәт күтнә қөвәтләлхән; Ма-
ленький ребёнок бегаёт Ай нэврәм қөвәтләл; Мне по
утрам бегать хорошо Мантэма аләң қөвәтләта йәм.

беда чэк Беда одна не ходит Чэк атылнам әнтә йәңқиләл.

бедный кэһар Бедные люди жили без хлеба Кэһар йоҳ
һаһләх вёләт.

бедро күр һәви Бедренная кость болит Күр һәви лёв кәчә.

бежать қөвәлта, сохәлта (о животных) Я бегу по дороге Ма лэк
қөвит қөвәлләм; Он бежит от злой собаки Лүв ырап ампи
қөвәл; Собака вокруг озера бежит Амп лор мәхәлты сохәл;
Мы в магазин бежим Мәң лопканам қөвәлләв.

безветренно тәвән, вотләх Сегодня на улице безветренно
Тәм қәтәл кәмән тәвән (вотләх).

безветренный Безветренный день Тәвән (вотләх) қәтәл.

безвкусный әпәлләх Неспелая черника безвкусная Нһарәх
сәвәмсә әпәлләх.

бездельник йонсақ, вөв әсләм қәнтәк қө Вася бездельник
Вася йонсақ; Петя ленивый человек Петя вөв әсләм қө.

бездетный нэврэмлэх Эта женщина бездетная Тэ ими нэврэмлэх.

бездомный қотлэх Женщина, жившая рядом, бездомной осталась Ваннэ вълэм ими қотлэх қы.

бездонный кўкрахлән Бездонное отверстие Кўкрахлән вәс.

беззубый пәңклэх Маленький ребёнок беззубый Ай нэврэм пәңклэх.

безлесный вөнтлэх, йувлэх Северная морская земля безлесная Йил вөрәс мәх вөнтлэх йувлэх.

безногий күрлэх Безногий лабаз на землю поставили Күрлэх ләпас мәха умты.

безобразник рохәп Ребёнок-безобразник, нарочно игрушки раскидывает Нэврэм-рохәп, нәмин йәнтәхтә өтәт архә тәхәл.

безрукий көтлэх Повар как будто безрукий, нож уронил Повар әлә мөтә көтлэх, көчөх ылә рәхәмтәтәх.

белить нырта Дом изнутри нужно белить мелом Қотләхпи нэви мәхәт нырта мосәл; Я дом (свой) мелом побелила Ма қутәм нэви мәхәт нырәм.

белка лаңки Белка кедровые орешки грызёт Лаңки нохәр сәмәт йөңқәрәл.

белолобый гусь нэви вәнчәп лөнт Мы белолобого гуся видели Мәң нэви вәнчәп лөнт вуйәв.

белый нэви Белая собака Нэви амп; Белый олень Нэви вэли.

бельё сөв Я занесу выстиранное бельё домой, дождь начинается. Ма пёсәм сөвәт йәқә туллам, йөмта йәх.

бельмо (помутнение роговой оболочки глаза) сәм сөх (букв.: глазная пелена) У этой женщины с рождения бельмо в глазу Тэ ими сәма питмәл унәлта сәм сөх тәйәл.

берег лөв өвты С речки на берег я взобралась Йәвәны ма лөв өвтәйә қуңтәм.

бережливый нухтәң Эти люди бедные, поэтому бережли-
вые Ёә йох кәһарәт, бу пәтан нухтәңәт.

береза сүхмәт Возле дома красивая берёза растёт Қот
қуһәңнә сиккәң сүхмәт әнмәл.

Берёзово Сүхмәт воч Я в Берёзово никогда не приезжала
Ма Сүхмәт воча әй қунтапә әнтә йёвтыләм.

береста төнтәх Брат из бересты мне кузовок сделал Ма
йәйәмнә төнтәхи қынтат вәрәйәм; Я снимаю бересту
Ма төнтәх қөрләм.

беречь лахәлта, қурәлтәта Я мамино письмо от влаги бе-
регу Ма аңкәм письмо йәңк һиви лахәлләм; Сын свои
новые кисы от сырости бережёт Пәх йәләп һырхәл
һиви қурәлтәл.

беречься қурәлтәта Петя шагает, оберегая больную ногу
Петя сөчәл, кәчә күр қурәлтәмин.

берлога вёңқ Медведь в берлоге уснул Мәми вёңқнә
вёйәмты; Медведь берлогу вырыл Мөми вёңқ қын.

беседовать һавәмта С сестрой беседую Өпәмнат
һавәмләм; С людьми побеседовать нужно Йохнат
һавәмта мосәл; Девочки долго беседовали; Әвиҳән
қөв мәрә һавәмхән; Приехавшие друг с другом бесе-
дуют Йёвтәм йох һулнам һавәмләт.

беспомощный ьомләх Ребёнок совсем беспомощный
Нәврәмәли тәрмахә ьомләх.

бессердечный сәмләх, әйнам сәм әнтә тайәл Человек, за-
ставляющий плакать другого, бессердечный человек
Па қә йисәлтәтә мәтли, сәмләх қә.

бессильный вөвләх Больной человек – бессильный
Қөһьбә қә – вөвләх.

бессовестный иләмләх Ворующий человек – бессовестный
Лоләмтә қә – иләмләх; Он бессовестный Лјүв иләмләх.

бесстрашный пэлтапләх, сәрә сәмәп Бесстрашный кот на собаку кинулся Пэлтапләх кәби ампа нәпәт; Сәрә сәмәп кәти ампа нәпәт.

бесшумно сүйләх Люди спят, мальчик бесшумно вошёл в дом Йох вёйәмтат, пәх сүйләх қота ләң.

библиотека кәнишка лёңәттә қот Библиотека близко Кәнишка лёңәттә қот ваннә.

бисер сүк Мне подарили красный бисер Ма вәртә сүккат мөйлөйәм.

бисерный сүккәң Девочка бисерный мешочек сшила Äви сүккәң қырхәли йунт.

бить сәңкта Мужчины друг друга бьют Икихән һул сәңкләхән; Мальчик бьёт молотком по гвоздю Пәх кәвинат вәх йәңк сәңкәл; Вася похваляясь, бьёт себя в грудь Вася өрақләмин, лүват сәм өвтыли сәңкиләл.

биться сәңкантәта Лошади торопятся, копытом землю бьют Ләвәт пәткахләләт, лёңкнат мәх сәңкантәләт; Он головой об дверь бьётся Лүв ухәл өвпийа сәңкантәл.

бледный воләқ, нэвис Эта ткань слишком бледной расцветки Тә сөв тәл төмпи воләқ қәнчап; Из бледной ткани сшитая малица Нэвис сёви йонтәм моләпси.

блестеть воләхләта Дно котла блестит Пут пәтә волахләл; Между деревьями луч солнца блеснул Йухәт күтнә қәтәл көт воләкинт; Когда-то эти ложки блестели Әй латнә тә пәһәт волахләт.

ближе ванхәчәк Мы подвинули стол ближе Мәһнә пәсан ванхәчәк қәтәлты.

близиться ванамтәта Праздничный день приближается Йимәһ қәтәл ванамтәл.

близкий ван Приехавший мужчина наш близкий родственник Йөвтәм ики мәһ ван рәхәм қуйәв.

близко ваннә От нашего дома озеро близко Мәһ қутуви лор ваннә.

близнецы ньомэс нэврэмхэн Эти два мальчика близнецы
Бэ пākкэн ньомэс нэврэмхэн.

блоха нэвэртэ тэвтэм (вошь) Собаке блохи спать не дают
Амп нэвэртэ тэвтэмэтнэ äлтэ мөрэмат äнтэ мәли.

блюдце чай анэх Наташа блюдце в корневатик положила
Наташа чай анэх лар йөңәла пән.

бобр йөңк войэх, панәли Бобр грызёт дерево Йөңк войэх
йух йөңкәрәл.

бог луңқ Отец купил ткани для богов Абэм сөвәт луңқәт
кича вәй.

богатство тас, тас-вāх У купца богатства много Бёрас қө
тас-вāх ар тāйәл.

богатый тасәң Мой брат богатый Ма йэйэм тасәң; Друг
мой стал богатым Ма лувсәм тасәңкә йөх.

богач тасәң қө Девушка за богача замуж вышла Äви тасәң
қө йөта мән.

бодать бөпимтәта Олень рогами бодает другого оленя
Вэли оңәтхәлнат па вэли бөпийәл; Корова собаку ро-
гами боднула Мāс амп оңәтат бөпимтәх.

бок пөңәл У старика бок болит Пырәс ики пөңләл кәчә;
Спящий сын на бок повернулся Вёйәмтәм пāх
пөңләлнам кирәхләх.

боковой пөңләң Боковой ветер Пөңләң вот; Собака из бо-
ковой двери на улицу выбежала Амп пөңләң өвпийи
кәмнам сүхәмтәх.

болезнь мөч, қынь Ко мне какая-то долгая болезнь прице-
пилась Мантэма мәшмәта қөв мөч киврәхләх; В дав-
ние времена страшная болезнь много людей унесла
Йыснә атәм қыньнә ар қө йөта туви.

болець мөчәксәта, қоньба Мальчик давно болеет Пāх қөвән
унәлта қоньбәл; Я долго болею Ма мārә қоньләм; Ма-
ленький ребёнок, застудившись, заболел Ай нэврэм

потылэмин, қоңъба йәх; Один олень немножко приболел Әй вәли айәлта мөчәксәл.

болотистое место нөрмәң лот Клюква на болотистом месте растёт Пан нөрмәң лотнә әнмәл.

болото қёр В этом году болото высохло Тәм олнә қёр нёқ сур; Мы быстро перешли через болото Мәң сорха қёр төмпийа мәнәв.

болтать ошат-урат һавәмта, йәмнам һавәмта Эта женщина всякие глупости болтает Бә нә ошат-урат һавмәл; Две девочки просто болтают Кат әвиҳән йәмнам һавәмләхән; Иногда языком попусту болтаешь Па латнә һәләмнат ошат-урат һавәмли.

больница пәльнитса Врач в больницу вошёл Лекәр пәльнитсаха ләң.

больно кәчә Девочка ударила колено, ей больно. Әви чинчәл воккәмтәх, лүваты кәчә.

больной мөчәң қө қоңъба қө В палате больной человек лежит Палатанә қоңъба қө әлал; Он больной, но на работу ходит Лүв қоңъбал, әбә арит рөпитләта йәңқал.

больше арчәк В этом году отец больше рыбы наловил Тәм олнә аби арчәк қул қоләмтәх; В этом мешке сахару больше, чем в другом Тәм қырәхнә сахар арчәк па қырәх киңба.

большой әнәл Сын (мой) в большом доме живёт Пәхам әнәл қотнә вәләл; Пәх вәлә әнәлхә йәх Мальчик стал уже большим.

бор йохәм В бору много сосен Йохәмнә ар өнчәх; Мы пойдём в бор за ягодами. Мәң йохәмнам канәк воңъба мәнләв.

борода тус У дедушки белая длинная борода Бәбәкәм нәви тус мөрил қөв.

бородавка пың У пожилой женщины на пальце бородавка выросла Пырәс ими луйәл пыңәтнә аты.

бородатый тусәң Бородатый мужчина Тусәң ики.

босиком Һарәх кўрат Дети по песку босиком бегают
Һәврәмәт сәңқи өвтынә Һарәх кўрнат қөвәтләләт.

босой Һарәх кўрхәң Брат босые ноги в ботинки засунул
Йэйәм Һарәх кўрхәл пәтинкахәна лүкәмтәккәл; Брат
босой, ему в магазине купили ботинки Йэйәм Һарәх
кўрхәңат, лопканә лүваты пәтинкахат луты.

ботинки пәтинкахән Нам в интернате новые ботинки вы-
дали Мәң интернатнә йәләп пәтинкахәтат уртөйәв;
Мама купила мне серые ботинки Ма аңкәмнә воләк
пәтинкахәнәт лутөйәм.

боязливый Һоләң Этот маленький щенок боязливый Ай
амп мөқәли Һоләң.

бояться пәлта Ты чего боишься Нүң мўвлиийи пәллән; Я боюсь
змеи Ма шыл войәхи пәлләм; Ты боишься ездить в ма-
ленькой лодке Нүң ай рытнә йәңқилта пәллән; Я ничего
не боюсь Ма әй мәта тохиты пә әнтә пәлләм.

брат старший йәйи Старший брат пошәл охотиться Йәй-
әм войәк кәнчча мән.

брат младший мәһи, мөһи У отца два младших брата
Абәм кат мәһихән тәйәл; Я помогаю младшему брату
Ма мәһәм пыхәртәләм.

братъ вәта Я возьму деньги взаймы Ма вәх соймахә вәләм;
Отец из бочки бензин берәт Абәм бочкахи бензин вәл;
Мой сын брал воду из проруби Ма пәхам йәңк киврийи
вәйәх.

братъся катләмтәта Началась война, мужчинам нужно
братъся за оружие Ләль, икита пәчканәта катләмтәта
мосәл; Когда люди лодку тащат, за верёвку берутся
Йоҳ рыт талтылнә, чөнчәха катләмтәләт; Брат берәтсә
за хорошие дела Йәйи йәм вәрәта катләмтәл.

бревно пәвәрт Мы брөвна в одну кучу сложили Миннә
пәвәртәт әй пайа пәнәт.

брезент ньўки сёҳ пәрсэнт Они дрова брезентом накрыли
Ләхнә йухәт ньўки сёхат лиңкат.

брезжить қуһәл әтта Мы встали, рассвет уже брезжит Мәһ
килләв, қуһәл пә әт.

бренчать саҳламтәта Осип бренчит ключами в кармане
Осип карманнә тәманәлнат саҳламтәл.

бresti по суше һәбәлиқкә сөчча, сәраң сөчча Пожилой
мужчина еле бредёт по дороге Пырәс ики сәраң ләк
қөвит сөчәл; Девочка с плачем тихонько брела Әви
йисмин һәбәлиқкә суч; Я, держась за лодку, брела по
воде Ма рыта катәлмин, һәбәлиқкә йәңки сучәм.

бresti по воде рүңқта Долго мы через озеро брели Қөв
мәрә мәһ лор рүңкәв.

брить лөртта Мужчина усы бреет Ики туслал лөртәл; Мо-
лодой человек голову свою налысо побрил Ай қөнә
уҳәл әйнам һурхә лөрттәх.

бровь сәм нумпи пун мөри У сестры брови широкие Әпәм
сәм нумпи пун мөрихәл қөмәтхән.

бросать ьакта, тәхта Ты бросаешь песок в яму Нүң сәңқи
вәснам ьаклән; Они камешки под slopeц бросили Ләхнә
кәвәт сәсәх ылпийа тәхипат; Дети бросают друг в друга
снежками Нәврәмәт һул лонь пәталитат ьакләт.

бросить йәвәтта Мама бересту к печке бросила Аңкәмнә
төнтәх кәра йәвты; Мы бумагаи на стол бросили Миннә
һыпәкәт пәсан өвтынам йәвтат; Саша мячик далеко
бросил Сашанә пүксәл қөққәнам йәвты.

брусника канәк Медведь в бору бруснику собирает Мәми
йохәмнә канәк аһыйәл; Брусника скоро созреет Канәк
сорха пәнчал.

брусок для заточки ножей листан Отец ищет брусок для
заточки ножей Аби листан кәнчәл.

брызгать пөлхэлтэта Не брызгай на меня водой Мантэм-
нам йәңк ал пөлхэлта; Дождевая вода брызжет сыну за
воротник Йём йәңк пәхам рөк өнтнам пөләхлэл; Ме-
сиво торфа из под сапога брызнуло сестре в лицо
Тёһъ сопэк пәтәхи өпэм вәнчнам пөлэкинт.

брюки вөрәп, күрөң Брату купили новые брюки Йэйэм
йәләп вөрәпат луты; Холодно, братишку одели в тёп-
лые брючки Йәхли, маһәм пүмәң күрөңат лөмтәпты.

бубен күйәп Два человека в бубен быют Кат йоққан күйәп
сәңкләхән.

будить нөк рүвәтта Шум машин ночью людей разбудил
Машина сүйнат атнә йох нөк рүвәтат; Маму не буди
Аңкә ал нөк рүвтә; Нас в интернате утром рано будили
Мәң интернатнә аләң нөк рүвтылөйәв.

буква пүква Я в первом классе много букв выучила Ма
оләң кәласнә ар пүква өнәлтәм.

булавка мәвәл йынтәп Мама на платье булавку пристег-
нула Аңкәм йәрнасәлә мәвәл йынтәп нахәнтәх.

булочка ай һаһ, саһарәң һаһәли Я пью чай с булочкой
Чай ай һаһнат йәһъләм; Сестра сладкие булочки ку-
пила Өпи саһарәң һаһәлит лут.

бумага ныпәк Я мысли свои на бумаге запишу Ма
һәмәслам ныпәка қәнчләлам; Ветер бумаги в разные
стороны разносит Вотнә ныпәкәт ар сөңнам тулат.

бумажный ныпәккәң Продавец продукты в бумажный
мешок положила Пәркашникнә литөтәт ныпәккәң
қырәха пәнат.

буран пөрқи Мы дальше не поедem, буран поднялся Мәң
сарнам әнтә мәнләв, пөрқиһә йәх.

бурки (обувь) пўркахән Мама мне бурки сшила Аңкәмнә
пўркахат йунтөйәм.

бурундук күькәр У бурундука спина полосатая Күькәр
пөчәл йәчпаң.

бусы тур пивәл кәв Я старинные бусы нашла Ма йыс тур пивәл кәв ййахтәм.

бутылка кәв йиңәл Керосин мама по бутылкам разлила Аңкәмнә найәңк кәв йиңләта паны.

бывать вәлилта йёвтылта В какие-то времена сильные люди были на земле Әй мәта нёпәтнә вёккәң йоҳ мәхнә вәлиләт; В этом месте я не бывала Тәм тохйя ма әнтә йёвтыләм.

бык қор Среди оленей только один бык Вәлит күтнә төппә әй қор.

быстрина йөр, йәмат әвтә тохи На речной быстрине лодка на бок наклонилась Йәвән йәмат әвтә тохинә рыт йирнам сәләхләх.

быстро сорха, пәста Быстро он съездил в город Сорха лүв воча йәңқиләх; Олени быстро бегут Вәлит пәста қөвәлләт.

быстрый пәстә На этой речке течение быстрое Тәм йәвәннә әв пәстә.

быть вәлта Девочки сегодня были в клубе Әвит тәм қәтәл клубнә вәләт; Много лет тому назад тетеревов в лесу много было Ар ол төмпинә йәтәрңи вәнтнә ар вәл.

быть нужным мостаң Иногда хорошо кому-то быть нужным Па латнә әй мәтлийа мостаң йәм; Мне нужна эта лодка Мантәма тәм рыт мостаң.

В

важенка нәптәх Брат важенку в середину упряжки запряжёт Йәйинә нәптәх күтәпа пулләтәх.

валяться пәңәрхәта Десять часов, Таня до сих пор в постели валяется Йәң час, Татъя қәлха әлтә лотнә пәңәрхәл; Собака в песке валяется Амп сәңқинә пәңәрхәл.

варенье кэвэртэм воњъэмэт Родственники с вареньем чай
пьют Рăхэм йоҳ кэвэртэм воњъэмэтнат чай йэњълэт.

варить кэвэртта Мама из клюквы варит морс Аңки паны
йэңк кэвэртэл; Ты варишь уху из свежей рыбы Нўн
йэлэп қули қочэм йэңк кэвэртлэн; Я свежие грибы ва-
рю Ма йэлэп ақсәңэт кэвэртлэм.

вариться пәнчча В котле рыба варится Путнә қул кэвэртэл
Картошка в кастрюле варится Кăртошка алаң путнә
кэвэртэл.

ваш нәң По вашей дороге ездить хорошо Нәң ликән қөвит
йăңқилта йәм.

вблизи ваннә, винсипнә, ваннәчәк Озеро вблизи дома Лор
қот винсипнә.

вверх нёқнам Ветер поднимает листья вверх Вотнә
лыптәт нёқнам аләмләт.

вверху нөмән Вверху, на крыше снег лежит Нөмән, қот
өвтынә льоњъ ала.

вдалеке қөвәнчәк, иләнчәк Мы от города вдалеке живём
Мәң вочи иләнчәк вăлләв; Вдалеке, за рекой, шипов-
ник растёт Қөвәнчәк, йăвән төмпинә, анчәх аңмәл.

вдаль қёққәнам Дети на дерево залезли, чтобы вдаль
смотреть Ыэврэмәт йуҳа қуңтәт, қёққәнам лэйәлта.

ведро витра, төри Сестрѐнка два ведра воды принесла
Нәңәм кат витраҳән йэңк тув.

ведь вәлэ Бабушка вчера ведь хлеб купила Ъэъэм мол
қәтәл вәлэ һањ вәй.

везти тута Отец детей (своих) в школу везёт Аби
њэврэмләл әшколанам туләл; Пожилых людей бес-
платно в музей возили Пырәс йоҳ тынләх музея
төтәхлат; На катере людей быстро везут Катернә йоҳ
пăста тулат; Мужчина сухую траву на лошадиных са-
нях везёт Ики сорәм пөмәт лăв әвәлнат туләл.

век нѣпѣт, сот ол Моему дедушке сто лет исполнилось Ма
тѣтѣкэм сот олхѣ йѣх. Он век свой прожил Лѣѣв нѣптѣл
вѣл.

веко сѣм нумпи сѣв У меня на веке ячень вырос Ма сѣм
нумпи сѣвамнѣ пын ѣт.

велеть партта Мне мама уроки делать велела Ма аңкѣмнѣ
урокѣт вѣрта пиртѣйѣм; Колхозникѣт бригадирнѣ пѣм
сѣвѣрта партлат Колхозникам бригадир сѣно накосить
велит.

веник йѣвлинтѣп Девочка веником подметаѣт пол Ѧви
йѣвлинтѣпнат қот қѣри чѣчѣл.

верѣвка чѣнчѣх Женщина натянула верѣвку, чѣобы пове-
сить бельѣ Нѣ чѣнчѣх қѣчѣхтѣх, сѣхѣт ыхѣттахѣ.

верить ѣвѣлта Человеку иногда верить нужно Қѣнтѣк қуйѣ
па лѣтнѣ ѣвѣлта мосѣл; Лживѣму человеку один раз ве-
ришь Роҳпѣн кѣлѣп қуйѣ ѣйпа ѣвѣлли; Я не верю тебе
Ма нѣңѣтѣнѣ ѣнтѣ ѣвѣллѣм.

верхняя часть кисти кѣт вѣй (часть руки от плѣча до ла-
дѣни) Я быстрѣнько просунула руку в рукав Манѣ
сорхѣ кѣт вѣй лыта лѣкѣмты.

весло луп Отец весло в руку взял Ѧви кѣтѣла луп вѣй; Гре-
бите быстро веслом Сорхѣ лупнат лѣвѣлтытѣх.

весна тѣви Весной у олѣней малѣнькие олѣнята появляѣют-
ся Тѣвин вѣлит ѣй муқѣлит тѣйлѣт.

ветер вот На открытом мѣсте ѣчень сильнѣй ветер Лирѣх
тоҳинѣ йѣмѣт тарѣм вот.

ветка нѣв На ветке ворѣна сидит Нѣв ѣвтынѣ вурңи
ѣмѣсѣл.

взбираться нѣқнам қуңѣтта Мы с крутого берега навѣрх
взбираѣмся Мѣң кѣпѣр лѣви нѣқнам қуңѣтлѣв; Альпи-
нисты на вершину горы взбираѣются Альпинистѣт рѣп
тѣйнам қуңѣтлѣт; Кошка по стволу дѣрева взбираѣется
Кѣѣи йѣх қѣвит қуңѣтѣл.

взглянуть аңкрэмтэта Сын издали на отца взглянул Пăх абылнам илта аңкрэмтэх; Я взглянула на вершину дерева Ма йух тейнам аңкрэмтэм; Пассажир взглянул на сидящего слева Мэнтэ қө пәхи пәләкнә омәстә қонам аңкрэмтэх.

вздрогнуть сэрэкинтта Я от испуга вздрогнула Ма қайыакинтмин сэрэкинтэм; Девочки по тёмной дороге идут, от всякого шума вздрагивают Авит пәтәхлэм лэк қөвит сөчлэт, пәкәт сүйи сэрэкинтлэт.

взлететь (нөқнам) пөрәхлэта Мы на самолёте взлетели Мәң самолётнат пөрәхлөв; Утки с озера взлетели Васхәт лори нөқнам пөрәхлэт; Я в вертолёте сижу, скоро взлетим Ма вертолётнә омәсләм, қөвилта пөрәхлөлөв.

взойти (о луне, солнце, звезде) килта Из-за деревьев луна вошла Йух қыйпиты тыләс кил; Луна вошла, дороге нам осветила Тыләс нөқ кил, мәң ликув қөтәлтэх; Девочка сидела и ждала, когда луна взойдёт Ави умәс панә мәнчләксәх, қунтә тыләс киләл; Летом, в пять часов солнце вошло Лөңин, вәт часнә қәтәл кил. Солнце вошло, и ты вставай. Қәтәл кил, нүн пә нөқ кила; Я смотрю, как всходит золотое, светлое солнышко Ма лэйәлләм, қөлнә сорњи, кәли қәтләли киләл.

взрослый чәңкләм қө У сестры сын совсем взрослым человеком стал Өпэм пăх тәрмахә чәңкләм қөхә йәх.

взять вәта У другого человека деньги в долг взять Па қуйи вăх арәнтхә вәта; Ты у кого книги взял Нүн қөяхийи кәнишкахәт вәйән; Внук у бабушки книжки брал Мө қмөқ аңқаңкили кәнишкахәт вәйәх.

взяться катләмтэта Все люди невод тянуть взялись Йоҳ әйнам сойәп талта катләмтәт; Йөвтәм нә лүвнам вәрәта катләмтәх, ыт вәлэ йәм Приехавшая женщина сама за дела взялась, ведь это хорошо.

ветрено вотәң На улице ветрено, и ещё дождик пошёл
Кэмән вотәң, панә өс йөмхә йәх.

вешать ыхәтта Женщина шторы вешает Ими ыттән вәс
сөккән ыхтәл; Ученик карту вешает Өнәлтәхәлтә
һәврәм карта ыхтәл; Я пальто на гвоздик вешаю Ма
сәкам вәх йаңка ыхәтләм.

вечер иттән Вечером мусор на улицу нельзя выносить
Иттән ләк кэм тута әнтә мустәл.

видеть вута У орла глаза далеко видят Күрәк сәмхәл
қөққанам вулхән; Пожилой мужчина на своём веку
много всего видел Пырәс ики нөптәл қөвит пәкәт
вәрәт вуйиләх.

виднеться кәлта Олени, которых мы искали, виднеются
среди сосен Мәңнә кәнчәм вәлит өнчәт күтнә кәлләт;
Среди багульника гриб виднеется Вәль йухәт күтнә
әқсәң кәләл; Кто-то в конце дороги виднеется Әй
мәтали ләк пәтәнә кәлиләл.

видно вута Свет из окна виден издалека Ыттән вәси най
нәви қөвәлта вули; Что-то большое издалека видно
Әнәл мәта тохи қөвәлта вули.

вина кәрәк, наклат Старший ребёнок вину на младшего
переложил Әнәлпи һәврәм наклат айпи қө өвтыя
пәнтәх.

висеть лойәхта Шишка на ветке висит Пәв нөвнә лойхәл;
Мокрые вещи всю ночь на перекладине висели Йәңки
әтәт ат мәрә нырнә луйхәт; Солёные рыбки на верёвке
висят Сәллаң куләт чөнчәхнә лойәхләт.

висок лөләң У меня на висках волосы короткие Ма лөләң
өпәтләм ванәт.

включать нөк вәбәхтәта Темнеть стало, нужно лампочку
включить Пәтәхләта йәх, лампачка нөк вәбәхтәта мосәл.

вкусный äпләң Мама вкусные булки испекла Аңки äпләң
һаһәт пәнчалтәх; Уха такая вкусная Қочәм йәңк
бўким äпләң.

влажный һиккәң Утиные шкурки во влажный мох-
сфагнум положили Васәх сәхәт һиккәң чамәча пәнәт;
Стиранное белье еще влажное Пёсәм сәхәт қәлҗа
һиккәңәт.

влево (направление) қәмәтхи На перекрёстке дорог влево
иди Ләк йохәрнә қәмәтхә мәна.

влево (сторона) пәхи пәләк Уехавшие люди повернули
влево Мәнәм йох пәхи пәләкнам кирәхләт.

влезать қуңәтта, ләңта Кошка влезла на дерево Мәһи йуха
қуңәт; Ночью собака в полог влезла Аtnә амп өләпа
ләң; Щенок в пустой мешок влез Амп мөқ таләх
қырәха ләң.

вливать пәнәта, өвимтәта В бочку бензин влили Бочкаха
бензин пәһи; Больному человеку в рот жидкое лекар-
ство влили Қоһтә қә луләла тәләх пәнпәт өвимты.

вместе әйқа Сестры вместе учиться пошли Өпи панә һәңи
әйқа өнәлтәхәлта мәнхән.

вместо йўкан Вместо оленей в нарты собак впрягли Вәлит
йўкан әвәла ампәт пулат.

вначале оләңнә Когда я пошла в школу, писать не умела Ма
оләңнә әшколаха мәнмамнә, қәнчантәтә қәл әнтә вуйәм.

внести в помещение ләхпия тутә, аләмәта Родственники
мои в лабаз внесли большой сундук Рәхәм йохлам
ләпас ләхпия әнәл сундук тувәт; Грузчики в склад вне-
сли большой ящик Грузчикәт күм ләхпийа әнәл йар-
шик тувәт.

внук қуй мөқмөқ Внук давно к бабушке (по матери) не приез-
жал Қуй мөқмөқ қөвән аңқаңкила әнтә йөвтыләх.

внутренность ләхпи Щучьи внутренности Сорт ләхпи
сөләт.

внутри ләхпинә В доме внутри просторно Қот ләхпинә
лабәк.

внутри ләхпийа Холодно, мы быстренько внутри дома во-
шли Йәхли, мин сорға қот ләхпийа ләһмән

внучка ның мөкмөқ Внучка дедушке помогает деньгами
Бәтбәби ның мөкмөқәлнә вәхнат пыхәртәли.

вода йәңк В стоячей воде трава выросла Омәстә йәңкнә
пәмәт әтәт.

водяника мәкәл Я водянику ела, тоже вкусная ягода Ма
мәкәл ливәм, әтә әпләң канәк.

вожжи нопәтләтә һур (вожжи переднего оленя в упряжке)
Отец вожжи к ножке нарты привязал Аьэмнә
нопәтләтә һур әвәл күра йүри

возвратиться пәрхи йўта, пәрхи йёвәтта После того, как
закончит учёбу, на родную землю (свою) обратно вер-
нётся Ёнәлтәхәлта тәрәмтал пырнә, рәхәм мәхәла
пәрхи йёвәтәл; Дождь пошёл, ушедшие люди назад
вернулись Йёмхә йәх, мәнәм йох пәрхи йёвәт.

возить тута Рыбаки в лодках рыбу в Лямино возят Қул кәнччә
йох рытәтнат куләт Лимәңәңнам туләт; На длинных нар-
тах дрова возить хорошо Қёв әвәлнат йух тута йәм.

возраст нёптыс Эта женщина моего возраста Бә нә ма
нёптысам.

воевать ләльәксәта Воевать много людей ушло, обратно
возвратившихся мало Ләльәксәта ар қө мән, пәрхи
йёвтәм чымәл; Из тех, кто воевал, мало людей в жи-
вых осталось Ләльәксәм йохи чымәл қө лиләңкә қығ;
Они опять воюют Ләх өс ләльәксәләт.

война ләль Во время войны много селений огнём уничто-
жено Ләль латнә ар пувәл түвәтнә пәльхәлты; Мужчины
ушли на войну Қуйәт ләльнам мәнәт.

войти ләңта Люди вошли в открытые двери Йох пунчәм өвпия ләңәт; Великан в дом вошёл Мәңк ики қота ләң; Сестра моя вошла в эту дверь Ма өпәм тәм өвпия ләң.

вокруг мәхәлты Привязанная собака вокруг дерева ходит Йүрәм амп йух мәхәлты ләлхәл.

волк өвәр күрәп өт Волк гонится за оленем Өвәр күрәп өт вәли һөвәл.

волна қумп На середине озера большие волны Лор йәчәнә әнәл қумпәт.

волосы өптәт Длинные волосы в косы сплестать хорошо Қөв өптәт сәккә сәвтахә йәм.

вопрос пырип К учительнице один вопрос: как деревья большими становятся Учительницаха әй пырип: қөлнә йухәт әңәлхә йәләт.

вопросительное предложение иньвәксәтә предложения Я в блокноте много вопросительных предложений записала Ма блокнота ар иньвәксәтә предложенияхәт қәңчәм.

вор лолмақ Вор много вещей украл Лолмақ ар өт луләм.

воробей пибәңкәли На проволоке воробьи сидят Вәх пәнанә пибәңкәлит омәсләт.

ворон қоләңқ Ворон – чёрная большая птица Қоләңқ – пәхтә әнәл войәх.

ворона вурңи Люди вороний праздник устроили Йох вурңи йимәң қәтәл вәрәт.

воротник рөқ Из шкуры ондатры воротник сшили Әнтәтәр сөви рөқ йунты.

ворчать күтнә мөләхта Старый мужчина целый день ворчит Пырәс ики қәтәл мәрә күтәлнә мөлхәл.

восемнадцать йәң үрәккә һыләх Девушке восемнадцать лет исполнилось Әви йәң үрәккә һыләх олхә йәх.

восемь һыләх Если две восьмерки сложить, получится шестнадцать Кат һыләккән һула пәнтынқа, йәң

үрәккә қутхә йәл; Внуку исполнилось восемь лет
 Мөкмуқәм Һыләх олхә йәх.

восемьдесят Һылсот, Һыләх йән Старому мужчине во-
 семьдесят лет исполнилось Пырәс ики Һыләх йән олхә
 йәх; Ты мне дал восемьдесят рублей Нүн мантәм
 Һылсот Һыпәксөх мәйән.

восемьсот Һыләх сот Новая машина стоит восемьсот руб-
 лей Йәләп машина тынәл Һыләх сот Һыпәк.

воскресенье Һыһьә қәтәл Я в воскресенье с горки катать-
 ся пойду Ма Һыһьә қәтәлнә рәпи қәтәхләта мәнләм;
 Ты в воскресенье в лес поедешь Нүн Һыһьә қәтәлнә
 вөнтнам мәнлән.

восток аләң пәләк В доме окно на восточную сторону сде-
 лаем Қотнә ытән вәс аләң пәләкнам вәрләмән.

восьмидесятый Һылсотмәт, Һыләх йәнмәт Восьмидеся-
 тый год только начался Һыләх йәнмәт ол инә уләмты.

восьмисотый Һыләх сотмәт В городе восьмисотый дом
 строят Вочнә Һыләх сотмәт қот омәтли.

восьмой Һыләхмәт В восьмом классе десять детей учится
 Һыләхмәт класснә йән Һәврәм өнәлтәхәл.

вот тәми Сестричка, ты эту вещь возьми Һәңи, нүн тәм өт
 вәйә.

вошь тәвтәм У кошки есть блохи Кәби тәвтәмәт тәйәл

впервые оләң латнә, оләнмәтнә Сын впервые переступил
 порог этого дома Пәх инә тәм қот өвпи нәкәл
 (төмпийә) пөрмимтәх.

впереди сарнә Мы едем на маленькой лодке, речка всё уже
 становится Мәң ай рытнат мәнләв, йәвән әй вәхә йәл.

вперёд сарнам Когда я еду, вперёд смотрю Ма мәнтамнә,
 сарнам ләйәлләм.

вперёд-назад сарнам-пәрхинам Нарта к земле примөрз-
 ла, ни вперёд, ни назад не движается Әвәл мәха путы,
 сарнам-пә әнта, пәрхинам пә әнтә Һөвләл.

вправо қөнтұи Люди, ехавшие на оленях впереди, повернули вправо Сарэлта вэлинат мэнтэ йоҳ, қөнтұинам кирэхлэт.

впускать әсэлта Я собаку в домпустила Манэ амп қота әсли; В семь часов людейпустили в комнату для просмотра фильма Лапэт часнэ йоҳ кина лэйәлтэ көмнатаҳа әслат.

врать роҳпәң көлат һавәмта Привычка врать – это плохо. Роҳпәң көлат һавәмта өнәлтәнэ – ыт атәм; Он опять врет Лјув өс роҳпәң көлат һавмәл.

врач лекәр На вертолөте прилетел ветеринар Вертолөтнэ вэли лекәр йөвөт.

вредный һәри, вәри Лошадь вредная, себя впрягать не даёт Лав һәри пәтан, лјуват пулта әнтэ әсәл.

время лат С тех событий много времени прошло тә вәрәты ар лат мән.

все әйнам Все люди пошли смотреть кино Йоҳ әйнам кина лэйәлта мәнәт.

всегда вичәпә Медведь всегда по одной дороге ходит Мөми вичәпә әй лэк қөвит йәңқиләл.

вселенная саңки Ночь, во вселенной звезды зажглись Ат, нум саңкинэ қөсәт вәбәхлэт.

вскакивать лүльәмтәта, вөсәкинтта, вөвипта Сидевший человек неожиданно вскочил Омсәм қө чәм күрәмнэ нөқ вөсәкинт; Спавшие люди быстро на ноги вскочили Әләм йоҳ сорҳа күр тәйа лүльәмтәт.

вскипеть кэврәмта Чайник, поставленный матерью, быстро вскипел Аңкәм оmtәм чай пут сорҳа кэврәмәх; Котёл с мясом, поставленный поваром, сейчас вскипит Повар умтәм һави пут тә пә кэврәмәл; Мужчина к костру поставил ведро с водой, вода вскипела Ики найнам йәңки витра умәт, йәңк кэврәмәх.

вскрикнуть ыӕрэкинтта В тёмном месте кто-то вскрикнул
Пэтэхлэм тохинэ ай мэтли ыӕрэкинт; Когда я порезала
ножом палец, то вскрикнула Кӕчэхнат луйӕм
йӕркӕмтӕтамнэ, ыӕрэкинтӕм.

вслед йӕта Братишка вслед за сестрой бежит, плачет Мӕни
ӕпил йӕта йисмин қовӕл.

вслух суйнат Ученик вслух читает стихотворение
Ӗнӕлтӕхӕлтӕ ыӕврӕм суйнат стихотворения лӕнӕтӕл.

всплыть қӕвахлӕта По середине озера кусок земли всплыл
лор йӕчӕнӕ мӕх пул қӕвахлӕх; Рыба животом вверх
всплыла Қулӕт қӕнлалнат нӕқнам қӕвахлӕт.

вспоминать нӕмлахтӕхӕлта, нӕмӕқсӕта Они давно про-
шедшие дела вспоминают Лӕх қӕвӕн вӕлӕм вӕрӕт
нӕмӕқсӕлӕт; Шагая по бору, вспоминаю, как бегала я
тут Ма йохӕмнӕ сӕччамнӕ нӕмлахтӕхӕллӕм, қӕлнӕ тӕт
ма қовӕтлӕм.

вспомнить нӕмлӕмтӕта, нӕмлахтӕта Мне ночью сон при-
снился, только что вспомнила Ма атнӕ улӕм вӕрӕм,
инӕ нӕмлахтӕм; Подруга вспомнила родных Лувӕс
ныӕм рӕхӕм йохлала нӕмлӕмтӕх.

вспотеть чӕнқӕмта Спортсмен пробежал большое рас-
стояние, поэтому вспотел Спортсмен қӕв қӕт қувӕл,
ыутат чӕнқми; Женщина возле костра хлеб печёт, лицо
(у неё) вспотело Ими найнам ыӕӕ пӕнчалтӕл, вӕнчӕл
чӕнқми.

вставать нӕқ килта Мама (моя) обычно рано утром вставала,
у неё было много дел Аӕкӕм алӕн килтӕ вӕр тӕй (букв.: де-
ло имела), ар вӕр вӕрӕнтӕх; Ты привык вставать в одно и
тоже время Нӕн ай ыу латнӕ нӕқ килта ӕнлӕн.

встать килта, нӕқ льӕбӕ Отец с постели встал Аӕм ӕлӕм
тохили нӕқ кил; Она встала со стула Лӕв омӕстӕ
пӕсаны нӕқ льӕ.

встретиться ньул ёйахтэта Друзья у ворот встретились
Лөвэсхэн ворхэтнэ ньул ёйахтэккэн.

встреча ньул ёйахтэта, ньул вута Сёстре назначили встречу в
клубе Йах авиэхэн йастэксэккэн, кэлупнэ ньул ёйахтэта.

всюду пэкэт тохинэ На улице всюду мусор Кэмэн пэкэт
тохинэ лă қэт.

втащить (нёк) талта Он чемоданы наверх, в лабаз втаски-
вает Лүвнэ чемоданэт лăпаса нёк таллат; Ящик втроём
на крыльцо втащили Йаршик қөлэм қонэ өвпи пăтэра
нёк тыли; Шкаф через окно в дом втащили Эшкаф
ыттэн вэси қота тыли.

втихомолку сүйлэх-кэйлэх Юноша ночью тихонько вошёл в
свою комнату Ай қө атнэ сүйлэх-кэйлэх қот лөқила лăң.

второй китмэт, кимэтмэт Муж (мой) вторую шуку выта-
щил Икэм китмэт сорт утэ тыл; Я во втором классе
учусь Ма кимэтмэт кэласснэ ёнэлтэхэллэм.

второпях пэтқахләмин Приехавшие второпях поехали в
город Йёвтэм йоқ пэтқахләмин вочнам мэнэт.

входить лăңта, лохэтлэта Два человека в кабинет вошли
Кат йоққэн кабинета лăңқэн; Мы в дом вошли Мин
қота лăңмэн; В священный лабаз просто так входить
нелзья Йимэн лăпаса йэмнат лохэтлэта ёнтэ мустэл.

вчера мол қатэл Вчера я хорошо поработала Мол қатэл ма
мустэмин рөпитлэм.

вы нэн (вы=мн. ч.), нын (вы=двойств. ч.) Вы (многие) куда
идёте Нэн қөлнам мэнлэтэх; Вы (двое) давно не при-
езжали Нын қөвэн ёнтэ йёвтылтэн.

выбегать нүрэхтэта, кэмнам қырэмтэта, қөвэлта Дверь
хлопнула, кто-то на улицу выбежал Ёвпи лăсэкинт, ай
мэтли кэмнам нүрэхтэх; Дети из школы на улицу (бы-
стро) выбегают Њэврэмэт эшкалахи кэмнам
қырэмтэлэт; Из леса олень к нам выбежал Вэли вёнты
мэңаты қувэл.

выбить илэ сәңкта Меня попросили из матраса шерсть выбить Ма пиртәйәм матрасы пунәт илэ сәңкта; Мужчина из кисов снег выбивает Ики Һырхәли льонь илэ сәңкәл; Сестра из подушек пыль выбивает Өпәм әсәм қырхәты рүвәт илэ сәңкәл.

выбрасывать (илә) тәһипта Кто-то просто так хлеб выбросил Әй мәтлинә һаһ йәмнам илэ тәһипи; Мы мусор в вырытую яму выбросили Мәһ ләкәт қынәм вәса тәһипат; Сестра червивые грибы выбросила Өпәмнә войәккәһ әқсәңәт илэ тәһипат.

выбрать вәта Из множества платьев я самое красивое платье выберу Ар йәрнасы йа йәмат сиккәһ йәрнас вәләм; Среди щенков (нужно) выбрать охотничью собачку Амп мөкәт күты войәх кәнччә ампәли вәли.

выбросить илэ йәвәтта, суратәта (Наша) мама ненужные вещи выбросила Аңкәвнә мосләх өтәт илэ йәвәт; Ребёнок ненужные вещи купил, деньги зря потратил. Һәврәм мосләх өтәт лут, вәх йәмнам илэ суратәх; Грязные сапоги за дверь выбросили Қуләһ сопәккәһ өвпи кимпийа йәвтыхән.

вываливать (илә) ыққәтәта Шофёр вывалил из машины песок в яму Шофёр машинаһи сәңқи вәса ыққәтәх; Сестра рыбные кости из тазика в воду вывалила Өпәм қул лөвәт анәһи йәһқа ыққәтәх.

вывезти (илә) тута Мы вещи в новый дом вывозим Мәһнә өтәт йәләп қотнам тулат; Женщина детей к месту отдыха вывезла Иминә һәврәмәт һыһьбә тоһинам туват; Племянник вывез клюкву в город Ләвнә панәт воҷа туват.

вывести әсәлта, тута, ванәлтәта Маленькую собачку из дома на улицу вывели Ай ампәли қоты кәм ванәлты; Она вывела детей из садика Лјүв садики һәврәмәт кәм ванәлтәх.

выглядывать аңлэмтэта, лэйлэхэлта Из окна я выгляды-
ваю на улицу Ыттэн вэсы ма кэмнам аңлэмтэлэм; Из
приоткрытой дверной щели кто-то выглядывает на
улицу Өвпи қөли әй мәтли кэмнам лэйлэхэл.

выгнать кэм лүкэмтэта, кэм китта Мы кошку из полога вы-
гнали Мәңнә кәти өләпи кэм лүкэмты; Оленей из корали
на пастбище выгнали Вэлит өби қайәмнам китат; Собаку
из кладовки выгнали Амп ләпәңи кэм лүкэмты.

выдра вәнтәр Выдра полезла в прорубь ловить рыбу
Вәнтәр қул каталта киврийа ләң.

выздороветь йәмхә йәта Завтра, я наверно, выздоровею
Қәлты қатәл ма тө йәмхә йәләм; Заболевшие дети скоро
выздоровеют Қөңбәә һэврәмәт қөвилта йәмхә йәләт.

выйти кэмнам йүта, кэм мәнта Саша из своей комнаты
вышел Саша қот ләқили кэм йүв; Собака из будки вы-
шла Амп қутәли кэм мән; Мужчина, искупавшись, из
воды на берег вышел Пәвләм қә лор йәңки лөва мән.

вылечить (нөқ) лечитләта, лекәрләта Людей, лежавших в
больнице, всех вылечили Пәльницанә әләм йох әйнам
нөқ лекәрлат; Бабушка болела, в больнице (её) выле-
чили Аңқаңкәм қуһъ, пәльницанә нөқ лечитли.

вылить ыққәтәта, тәмәхтәта Я грязную воду вылила Ма
қуләң йәңк илә ыққәтәм; Мы в гости едем, из ведра во-
ду вылили Мәң мойәлта мәнләв, витраҳи йәңк илә
тәмәхты; Братишка тёплую воду из бутылки вылил
Мәһәм пүмәң йәңк кәв йәңәли илә ыққәтәх.

выпасть (илә, ылә) көрәхта У ребёночка зуб выпал
Һэврәмәли пәңқәл илә көрәх; У дяди из кармана
деньги выпали Икәм карманәли вәхәт ылә көрхәт;
Этой ночью снег выпал Тәм атнә льөһъ пит.

выползать кэм ваңкта Лисята из норы наружу выползли
Вөқи муқәлит вөңқи кэм виңкәт.

вырастить ӕнӕмтӕта Жена с мужем семерых детей вырастили Имихӕн-икихӕн лапӕт ӕвврӕм ӕнӕмтӕккӕн.

вырвать кӕсипта, ӕӕбӕхтӕта Врач зуб вырвал Лекӕрнӕ пӕнж илӕ ӕӕбӕхты; Вор сумку из рук вырвал Лолмак кӕты сумка кӕсипӕх; Грозовой ветер вырвал сосну из земли Пай вотнӕ ӕнчӕх мӕхи илӕ ӕӕбӕхты.

вырубить (илӕ) сӕвӕрта, ӕвӕтта Отец просеку вырубил Аӕм лӕк қӕр сӕвӕр; На лодочной пристани мужчина деревья вырубил Рыт кӕлхӕтнӕ икинӕ йухӕт илӕ ӕвтат.

вырыть қынта Собака на берегу вырыла глубокую яму Амп лӕвнӕ мӕл вӕс қын; Мужчины для установки столбов вырыли ямы Икит аңклӕт омӕттӕ вӕсӕт қынӕт.

выслеживать ломӕксӕта Я выследила лебедей, сфотографировала Ма қӕтӕт ломӕксӕм, қӕрӕт вӕйӕм.

высокий ӕврӕ На ягельном бору сосны высокие Лантӕн йохӕмнӕ ӕнчхӕт ӕврӕт.

высота ӕврӕп Я на гору смотрю, интересно, какая высота Ма рӕпнам лӕйӕллӕм, ӕлӕн мӕв ӕврӕп.

высохнуть сорта Трава на солнце высохла Пӕмӕт қӕтӕлнам нӕқ сурӕт; Этим летом нет дождей, маленькая речка высохла Тӕм лӕңнӕ йӕмлӕх, ай йӕвӕн нӕқ сур; Мокрые вещи немного высохли Йӕңки сӕвӕт чымӕл сурӕт.

выстирать пӕсӕнтӕта Девочка рукавицы выстирала Ӕви посхӕн пӕсӕнтӕх; Я грязные вещи выстирала Манӕ кулӕн сӕхӕт нӕқ пӕсӕнтат; Вещи, выстиранные бабушкой, повесила сушить Тӕбинӕ пӕсӕнтӕм ӕтӕт, сорта ыхтат.

выстрелить йӕвӕтта, лӕкта Брат стрелу к луку приложил, чтобы выстрелить Йӕйӕм ӕол йӕвӕла пӕнӕмтӕх, йӕвӕттахӕ; Мальчик деревянными стрелами стреляет в пень Пӕх йух лӕңкӕтнат аңкӕлнам лӕккӕтӕл.

высунуть (кӕм) нӕртта, ӕтӕлтӕта Кошка высунула морду из под одеяла Кӕби лӕңктӕ сӕв ылпийи вӕнчӕл кӕм

әтәлтәх; В щель двери я руку высунула Өвпи вәси ма
көтам кэм нүртәм.

высушить сорәлтәта Я высушила куски хлеба; Ма Һаһ
пуләт нёқ сорәлтәм Кисы вывернули наизнанку, чтобы
высушить Һырхән тоҳпи кирәқтыхән, сорәлтәта.

вытащить (кэм) талта, алта Сестра вытащила из мешка
купленные вещи Өпәм қырәһи лотәм өтәт кэм тыл;
Люди грязный песок из колодца вытаскивают Йоҳнә
қуләң сәңки киврийи кэм талли; Я ногу из няши еле
вытащила Ма күрам төһьи сәраң нёқ тыләм.

вытереть мөһәтта Мать ребёнку нос вытерла Аңкинә
һэврәм һёль илә муңты; Я пот с лица платком выти-
раю Манә чәңк йәңк вәнчи суминтахнат илә мөһәтти;
Поели, дочь вытерла стол Литөт ливи, әвинә пәсан
өвты илә муңты.

вытирать мөһәтта Аңкэм чай анхәт чивәпнат мөһәтәл
Мама чайные чашки древесной стружкой вытирает;
Он перед дверью грязные сапоги вытирает Лјүв өвпи
илпинә қуләң сопәккәл илә мөһәтәл.

вытираться мөһтәксәта Девочка после купания вытира-
ется мягкой тканью Әви пәвәлмәл пырнә һәмәк
сөхнат мөһтәксәл.

вытолкнуть кэм (нёқ) пәвләмта Драчуна из дома на улицу
вытолкнули Һул вәлтә қө қоты кэм пәвләми; Маль-
чонку из глубокой ямы отец наверх вытолкнул. Пәхәли
мәл вәси әбилнә нёқ пәвләми.

выходить кэм(кәмнам) мәнта, кэм (кәмнам) тәвләксәта
Отец молча на улицу вышел Аһи сүйләх кәмнам мән;
Кошка, пытаюсь выйти, в дверную щель протискива-
лась Кәһи кәмнам мәнхийәмин өвпи вәси тәвләксәх;
Лисята по одному из норы выходят Вёқи мөқәт әйәлта
вөңки кәмнам мәнләт.

Г

гагара лор войәх Лор войәх мәрэ йәңк өнтнә һәрхиләл Га-
гара долго под водой плавает.

гасить қөпәтта Мне лампу на ночь нужно гасить Мантэма
ломпа атнә ылә қөпәттахә мосәл; Мы лесной пожар га-
сим песком Мәң вөнт най сәңқинат қөпәтләв.

гвоздь вәх йәңк Отец гвоздь в доску забил Атьэм вәх йәңк
пәрта сәңки.

где мұв тоҳинә Где я вещь положила, оттуда и взяла Өт
мұв тоҳийа ма пәнәм, төл соҳит вәйәм.

где-нибудь мәта тоҳинә Ребёнок всегда где-нибудь ходит
Һэврәм вичә мәта тоҳинә йәңқиләл.

глаз сәм Ворона, один глаз закрыв, смотрит Вурңи әй
сәмәл қөһмин ләйәл.

глаза сәмхән У оленя глаза умные Вәли сәмхәл нәмсәңкән.

гладить һәлчүа Мама гладит ребёнка по голове Һэврәм
аңқилнә ухәли һәлчилли; Бабушка ткань гладит Тәби
пунәң өлпинтахә һәлчәл.

гладкий вәхрәк Вновь замёрзший лёд гладкий Йәләпхә
потәм йәңк вәхрәк.

глазное яблоко сәм кәв Лекарство прямо в глаз (букв.:
глазное яблоко) не капают Пәнпәт сәм кәв йәчәха әнтә
посхәлтәли.

глина сәви Мама из глины чувал сделала Аңкәм сәвийи
төвал вәр.

глубина мәл У этого озера большая глубина Тә лор йәмат
мәл.

глубокий күкәр, мәл Колодец очень глубокий Киври
йәмат күкәр; Возле нашего города глубокая речка Мәң
вучув қуьәңнә мәл йәвән.

глупый оли-моли Маленький оленёнок ещё глупый Ай
вәләли қөлхә өли-мөли.

глухарь лүк Глухарь в тёплые земли не улетает Лүк пүмән
мәхнам әнтә ләхлиләл.

глухой пәлләх Собаку звала, видимо глухая, не слышит
Импәм вихәм, әлә нәмли, пәлләх, әнтә қәлләтәх.

гнать (илнам) китта Я гоню домашних гусей к воде Ма йәк
ләнтәт йәңкәнам китләм; Мужчина оленей к коралям
гонит Қөнә вәлит оһнам китлат; Собаку от дома прочь
гонят Амп қоты илнам китли.

гнездо тыхәл Утиное гнездо среди травы Васәх тыхәл
пәмәт күтнә.

гнилой пықэм Старая картошка стала гнилой Олқас кар-
тошка пықәмхә йәх.

гнить лүйта, пыкәмтәта Порезанный палец гноится
Ваһъәм лөй лүйли; Капуста в мешке гниёт Капуста
қырәхнә пыкәмтәли.

гной лүй На ноге нарыв вскрыли Күрнә лүйәң пуңқәт
ваһъәкси.

говорить һавәмта Приехавший мужчина вскоре стал го-
ворить Йөвтәм қә әйәлта һавәмта чүксәмәх; Друзья,
не умолкая, говорят Лувәсхән әй сөһнам һавәмләхән;
Учительница по-хантыйски говорит Әнәлтәхәлтә ими
қәнтәх сохит һавмәл.

гоголь сиңк Гоголь гнездо в дупле свил Сиңк тыхәл
өмпийа вәр.

год ол Этот мальчик только один год учился Тә пәх төппә
әй ол өнәлтәхәл.

голень күр вай Мужчина завязки для кисов на голени за-
вязал Ики чанч пивәлхән күр вайа йүрхәл.

голова өх, өв Сестра на голову новый платок повязала
Өпәм ухәла йәләп сүминтах йүр; Голова есть, думы
есть. Өх тайлән, нәмәс тайлән.

голод сәм вәлтып Звери от голода в другие земли уходят
Войхәт сәм вәлмин, па мәхәтнам мәнләт.

голодный лилэх-йэньлэх (без еды-без воды) Во время войны много людей голодными были Ляль латнэ ар қө лилэх-йэньлэх вёл.

голос сүй Эта женщина хорошо поёт Тэ ими йэм сүйнат архэл.

голубика лэньик В этом году голубики много выросло Тэм олнэ лэньик ар әнәм.

голубой воләқ вәстә Отец мой маме голубое сукно купил Атэмнэ аңкэм воләқ вәстә нёйат вэйи.

голый ьарәх лёмәлты Маленький ребёнок голеньким в озере купается Ай ьэврэм ьарәх лёмәлты лорнэ пәвләл.

гора рәп Альпинист на вершину горы взобрался Альпинист рәп тёйа қуңәт.

горе чэк У людей такая поговорка: горе одно не ходит Йох буминт йасәң тайлјәт: чэк атылнам әнтә йәңқиләл.

гореть найнә лита Сухие дрова в огне быстро горят Сорәм йухәт найнә сорха лилат; В нашем чувале ещё огонь горит Мәң тёвалэвнә қёлха най лил; В лампе огонь горит Ломпанә най лил.

гордиться йёрәксәта Родители детьми гордятся Аңқихән-абихән ьэврэмланнат йёрәксәлхән; Студент гордится своей работой Студент вәрәм рапотахәлнат йёрәксәл; Племянник оленями гордится Ляв вәлилалнат йёрәксәл.

гордо йёрәңкә Эта женщина гордо шагает Тэ ими йёрәңкә сөчәл.

гордый йёрәң Гордый олень красивые рога на голове несёт Йёрәң вәли сиккәң оңәтхәл ухәлнә тул; Бедный человек тоже гордый, просто так не просит Кэңар қө әбә йёрәң, йәмнам әнтә вохәнтәл.

горло тур Саша холодную воду пил, горло у него заболело Саша потәм йәңк йинь, турәл кәча йәх.

горноста́й сос У горноста́я белая шёрстка Сос нэви пунэп.
горо́д воч В городе Сургуте высокие дома Сургут вочнэ
 өвэр қотэт.
горсть қувэр У меня в руке горсть кедровых орехов име-
 ются Ма қуврэмнэ нохэр сәмэт тайлэм.
горький вәбэрэм Недозревшая клюква горькая Пәнчлэх
 пан вәбэрэм.
горячий кэврэм Мне горячий чай пить нравится Ма
 кэврэм чай йэньбә ләңқлэм.
гос́ть мойәлтэ қө Гостя сначала чаем угощают Мойәлтэ қө
 сарпинэ чайат йэньбәлтәли.
гото́вить литөт вәрта, льбатәта Повар вкусную еду гото-
 вит Повар әпләң литөт пәнчалтәл; Люди вещи готовят
 Йох өтлал льбатәлэт; Брат лыжи-подволоки готовит
 Йэйэм нымәл льбатәл.
грабли ләқ күнччип К граблям ручку прибили Ләқ
 күнччип вайат сәңки.
град пай кав Градинки на горячий песок падают Пай кавәт
 кэврэм сәңқийа көрәхлэт.
гремёт сахләмтәта Сестрәнка ложками гремит Нэңи
 пәнэзнат сахләмтәл; Когда «Буран» едет по насту, его
 прицеп гремит Әвәл пөйә өвтынә мәнталнэ, сахлал;
 Привязанная собака бегаёт, цепь гремит Йүрәм амп
 қөвәтләл, сихэр сахлал.
гребти лөвәлтәта Когда много людей веслом гребёт, лодка
 быстро скользит Ар қө лупнат лөвәлтәтәнэ, рыт пәста
 қульхәлтәл; Отец на обласке едет, одним веслом гребёт
 Аби ай рытнат мәнәл, әй лупнат лөвәлтәл.
гре́ть пүмәлтәта Змея на солнышке лежит, спину греет
 Шыл войәх қәтәлнам әлал, пөчәл пүмәлтәл; Мама на
 печи еду греет Аңки кәр өвтынә литөт пүмәлтәл; Но-
 вые кисы бабушке ноги греют Йәләп ньырхән вәбэм
 күрхән пүмәлтәлхән.

греться пүмәлтәхәлта Медвежата сели греться напротив солнца Мәмэлит қәтәл итя ымләт, пүмәлтәхәлта; В чугунном котле вода быстро греется Кәв путнә йәңк сорха пүмәлли; Дети греться к чувалу встали Ньэврәмәт пүмәлтәхәлта ыөвалнам лүләт.

гриб әқсәң Олени бегают по бору, поедая грибы Вэлит йохәмнә әқсәңәт ливмин қөвәтләләт.

гром пай Я с детства грома боюсь Ма айәли унәлта пайи пәлләм; Гром гремит Пай вихәл.

гроыхать сахламтәта, қәқлата Гроза прошла, только далеко где-то гроыхает Пай мән, төппә қөвән чымәл қәқлал; Едущий трактор очень сильно гроыхает Мәнтә трактор әнлан сахламтал.

грубиян ырапәң қө (злой, грубый) Этот мужчина грубиян Тәм ырапәң қө.

грудь сәм өвты Маленький ребёнок к отцу на грудь лёг Ай ньэврәмәли абыл сәм өвтыа әлынт.

грустный выйәң У этой женщины лицо грустное Бә ими вәнчәл выйәң.

грязный қуләң Жара, поросёнок в грязной луже валяется Чәңк, пәрәс қуләң йәңк лотнә пәңәрхәл.

грязь қули На улице таёт, на сапоги грязь липнет Кәмән уыәхләл, сопәккәна қули лысәл.

губа лул поъ Внук упал, губа у него раскровилась Мөқмөқ ылә көрәх, лул пувәл вәрхә йәх.

гудеть (о ветре) мәрәхләл Ветер в печной трубе гудит Вот кәр тәйнә мәрәхләл; Ночью на вершине деревьев ветер гудел Атнә йух тәйәтнә вот мәрәхләх; От холода провода гудят Йәхли өвәп вәх пәнат мәрәхләләт.

гусёнок лөнт мөқ Когда гусята растут, такие интересные Лөнт мөқәт әнәмтылнә, буким бурсәмәңәт.

густой сорәм (густая, наваристая еда) Каша без молока густая получилась Лант мәс йәңкләх сорәмхә йәх.

густой (о волосах) кўл өптэт Девушка с густыми волосами
Ави кўл өптәң.

густой (о лесе) вѣнт ур У медведя берлога в густом лесу
Мэми вѣңк вѣнт урнә.

гымга (ловушка для рыбы) пѣн В этом году люди даже
гымгой рыбу не добывают Тэм олнә йоҳ ичәк пѣннат
қул әнтә қоләмтәләт.

Д

давать мэта Мне мама с папой хорошие советы давали Ма
аңкинә-абинә йәм памтәпәтат йастәхлөйәм; Нам в
интернате яблоки давали Мәң интернатнә яблокаҳат
мәйхөйәв.

дать мэта Работавшему человеку ложку дают Рәпитләм
қуйа пәһат мәли; Собаке еду дали Амп литәтат мәйи;
Ребѣнку конфету дали Ызврем кәһпәтат мәйи.

давить нәхрахтәта Снег давит на крышу Љоһъ қот өвты
нәхрахтәл; Носок сапога давит на пальцы Сопәк һәл
лөйәт нәхрахтәл.

давно қөвән, қөв нөпәтнә Когда-то давно я на оленях ездила
Әй мэта латнә, қөв нөпәтнә, ма вэлинат йәңқиләм.

далеко қөвән Город от нашего дома далеко Воч мән
қутуви қөвән.

дарить мойләта (Если) кто-то подарок дарит, всегда раду-
ешься Мәтлинә өтат мойләтәнә, вичә һәләкли; Никите
красивую книжку подарили Никита сиккәһ
кәһишкаҳат мойли.

дать в собственность йўкәнтәта Отец сыну дом дал в соб-
ственность Абинә пәхәл қотат йўкәнты; Брат сестрән-
ке машину дал в собственность Йәйинә һәңил
машинаҳат йўкәнты.

два кат, катхән Два человека в один кабинет зашли Кат
йоққән әй кабинета ләңқән.

двадцать қос В первом классе двадцать детей Олән кәласнә қос нэврэм.

двенадцать йән үрәккә катхән (йән үрәккә кат) Один мужчина двенадцать километров прошёл Эй ики йән үрәккә кат километәрхән суч.

дверь өвпи Люди ушли, дверь на замок закрыли Йоҳ мәнәт, өвпи тәмана тәври.

двести катсотхән Одна семья держит двести оленей Эй семья катсотхән вэли тәйал.

двигаться лүвата Большой человек стал потихоньку двигаться Қоңғъә қә айәлта лүвата йәх; Кто-то на дороге двигается Эй мәтли ләкнә лүвахләл; Только что родившийся телёнок еле ногами двигает Инә сәма питәм муқәли сәраң күрхәл лүвалтәл.

двое кат Двое братьев на лодке едут Кат йәхпәққән рыт-нам мәнләхән.

девочка, девушка әви Девочка побежала к озеру Әви лорнам нүрәхтәх.

девяносто ирсот Ребёнок до девяноста считать научился Нэврэм ирсот мөчә лөңәтта өнәл.

девятнадцать йән үрәккә ирйән Дочери подруги исполнилось девятнадцать лет Лувсәм әвил йән үрәккә ирйән олхә йәх.

девять ирйән В школе поселка только девять классов Пәсәлок әшколанә төппә ирйән кәласс.

девятьсот ирйән сот Машина стоит девятьсот (рублей). Машина тынәл ирйәнсот.

дедушка по материнской линии аңкәбәи Я дедушку (своего) никогда не видела Ма аңкәбәэм әй қунта пә әнтә вуйиләм.

дедушка по отцовской линии тәтбәти. Наш дедушка много лет жил Мәң тәтбәтәв қөв нөпәт вёл.

делать вярта Братишка собачью конуру делает Мањэм амп
кот вярэл; Отец на речке рыбный садок делает Аби
йавәннэ кул сат вярэл; Я новый кузовок делаю Ма
йэлэп қынт вярлэм.

дело вяр Муравьи бегают, у них много дел Қачнит
қөвәтлэләт, ләх ар вяр тайләт.

день қатәл Мы с мужем каждый день рыбу удим Мин
икәмнат качәң қатәл кул вәнәпләлмән.

деревня пәсәлок, тэрәмня В нашем посёлке даже магази-
на нет Мәң пәсәлкахэвнә ичәк лопка әнтәм.

дерево юх (юв) В нашем лесу много разных деревьев рас-
тёт Мәң вөнтувнә ар қөрас юхәт әнәмләт.

деревянная чашка для готовых продуктов йух анәх
В детстве у меня своя деревянная чашка была Ма
айәлинә лүвнам йух анәх тәйәм.

держать катәлта Девочка книжку в руке держит Әви
кәнишка кәтәла катәл; Мама ребёнка крепко держит
за руку Аңки Һэврэмәл сәрахә кәтәли катәлтәх; Жен-
щина шагает, держит два ведра воды Ими кат йәңки
витрахән катәлмин сөчәл.

десна пәңк һави В десну косточка воткнулась Пәңк
һавийа лөв тәпәкинт.

десять йәң В школе поселка десять классов Пәсәлок
әшколанә йәң кәласс.

длина қөвәп Верёвка длиной в три метра чөнчәх қөләм
метр қөвәп.

длинный қөв Аңкэм түвәт йухәт қөв әвәлнә тәтәхләх Ма-
ма дрова на длинных нартах возила.

для кича Я сукно для мамы купила Ма нәй аңкэм кича
вәйәм.

добрый лабәк нәмсәп У меня сноха добрая Ма мањам
лабәк нәмсәп.

дождь йём Капельки дождя по крыше стучат Йём сәмәт
қот өвтынә кәкляләт.

дождить йёмәлта, йёмәл Дождит, много грибов вырастет
Йёмәл, ар ақшәң әнмәл; Ночью опять дождить начало
Атнә өс йёмәлта чүксәмәх.

дождливо йёмән Тэм қәтәл йёмән Сегодня дождливо.

доить пёста Корову каждый день доить нужно Мәс қачәң
қәтәл пёста мосәл Оленя ханты не доят Вәли қәнтәх
йохнә әнтә пёсли.

дом қот Я в родительский дом приехала Ма әй йоққәлам
қота йөвтәм.

дорога лэк Зимняя дорога только проездной стала Түләх
лэк инә нёқ әлхәмәх.

драться нул вәлта Два быка дерутся Кат қорхән нул
вәлләхән; Мальчик к другу полез драться Пәх лувсәла
нул вәлта нәпәт; Два щенка рассердившись, дерутся
Амп мөққән пытәмтәмин нул вәлләхән.

дрова түвәт йувәт Два человека дрова в поленницу сложи-
ли Кат йоққәннә түвәт йувәт пөсархә пәнат.

дровяник түвәт йух қот Отец топор в дровяник отнес
Абәм лайәм түвәт йух қота тувтәх.

дрожать торәхләта, ләпәхләта Щенок замёрзнув, дрожит
Амп мөқ потмин, торәхләл; От испуга, у меня подбо-
родок дрожит Қәһьәкинтмин, ма ихнәм ләпәхләл; У
телёнка ноги дрожат Мәс муқәли күрхәл торәхләлхән.

думать нөмәқсәта Мама о детях думает Аңки нэврәмләл
илты нөмәқсәл; Девочка, задачу решая, думает; Әви
задача вәрмин нөмәқсәл Умный человек прежде чем
сказать, думает Нәмсәң қө йәстәтал илпинә, нөмәқсәл.

дует (о ветре) пөвта Сегодня холодный ветер дует Тэм
қәтәл йәхли вот пөвәл На открытом озере ветер силь-
но дует Лирәх лорнә вот йәмат пөвәл; Ветер с север-
ной стороны дует Вот йил пәләки пөвәл.

дым мулэм Тävән аләңнә мулэм нөрәккә нёқнам мәнәл
В безветренное утро дым прямо вверх идёт.

дышать лалта В дыму дышать тяжело Мулэмнә лалта атәм
Быстро бежавшие олени тяжело дышат Пәстә қөвләм
вэлит лахәртхә лалләт; Я быстро бежала, еле дышу Ма
сорха қувләм, сәраң лалләм.

дядя ики У моего дяди трое детей Ма икэм қөләм нэврәм
тайал.

дядя по отцовской линии ики – старший брат отца,
йэйи – младший брат отца Дядя, старший брат отца,
помогал нам строить дом Икэм, аби йэйэм, мәңат қот
вәрта пыхәртәх; Дядя, младший брат моего отца, с
нами рос Йэйэм, абәм мәңи, мәңатэвнат әнәм.

дядя по материнской линии ики – старший брат матери,
тәки – младший брат матери Дядя, старший брат матери,
нам строить дом помогал Икэм, аңкэм йэйэм, мәңат қот
вәрта пыхәртәх; Дядя, моей матери младший брат, с на-
ми рос Йэйэм, аңкэм мәңи, мәңатэвнат әнәм.

дятел пестрый кәрәм Дятел по дереву стучит Кәрәм
йувнә нөқантәл.

Е

ель қёл Лес, где растут ели, тёмный Қёләт әнәмтә вөнтнә
пәтәхләм.

ельник қөлән вөнт В ельнике даже днём темно Қёлән
вөнтнә ичәк қәтлин пәтәхләм.

есть, кушать лита Я есть хочу Ма лита йәхәм.

есть, существовать вәлта В этом году на кедрах шишки
есть Тәм олнә лыхләтнә нохрәт вәлләт.

ехать Он быстро едет Лүв пәстахә мәнәл.

Ё

ёрш ларəх У ерша плавники острые Ларəх лəңқлал
тəйəңəт.

ёмкость қəмəл Рыбу в какую-нибудь ёмкость положи Қул
мəтə қəмəлə пəнə.

Ж

жабры вəчəх Рыба жабрами дышит Қул вəчəхнат лалəл.

жадный тəхəр Сосед жадный Тəм қотəң қə тəхəр.

жарко чəңк В бане очень жарко Пəвəлтə қотнə йəмат чəңк.

ждать мəнчə Каздый человек зимой лето ждəт Қачəң қə
тўлхин лəң мəнчəл.

железо вəх В нашем доме из железа сделанная печь Мəң
қутувнə вəхи вəрəм кəр.

желчный пузырь лўйи қырəх Щучий желчный пузырь
высушили Сорт лўйи қырəх нəқ сорəлты.

желудок чəви қырəх (у живот.: напр. у оленя) У оленя же-
лудок вздулся Вəли чəви қырхəл нəқ чəл.

желудок птицы сəвəқ У уток в желудке песок Васхəт
сəвəкнə сəңқи.

жёлтый сорəм пəм қəрасəп У утəнка пух жёлтый Васəх
мəқ пунəл сорəм пəм қəрасəп.

жена ими, нə У брата жена работающая Йəйи имил каркам.

женщина ими, нə Женщина на обласке быстро едет Ими
ай рытнат сорхə мəнəл.

жеребёнок лəв мəқ Жеребёнок быстро бежит Лəв мəқ
пəстə қəвəлл.

живой лилəң Отец домой живого гусəнка привəз Аьэм
йəқə лилəң лəнтəли тув.

живот қəн У собаки шəрстка на животе белая Амп қəн
пунəл нəви.

животный мир қул-войәх саңқи В сказках говорили: животный мир красивый Моңьәтнә йастәхли, войхәт вәлтә саңқи қөрасәң.

жир вөй Сестра из кишков мохтика жир варит Өпәм мәвтәх сөләты вөй кзвәртл.

жирный вөйәң У окуня кишки жирные Йәв сөл вөйәң.

жить вәлта Женщина из других земель жить сюда приехала
Па мәх нә вәлтахә тәхә йөвәт; Сестра с мужем возле озера живут Өпәм икилнат лор винтсипнә вәләл; В нашем лесу бурундуки живут Мәң вөнтувнә кұькәрәт вәлләт.

жить в счастье, удаче өйаңкә-тәлаңкә вәлта Женившиеся со счастьем-удачей живут Ыула мәнәм йоққән өйаңкә-тәлаңкә вәлләхән.

жук қомәлқи Жук медленно ползёт Қомәлқи һәбәлиқкә ваңкәл.

журавль торәх На озере крик журавля слышится Лорнә торәх сүй сәбәл.

3

заводь лөқи В речную заводь весной рыба заходит Йәвән лөқийа тәвин қул лохтәхәл.

заворачивать кирәхтәта, пәңита Подол платья обратно завернули Йәрнас пучи пәрхи кирәхты; Стекло лампы завернули в бумагу Ломпа пусәр ныпәка пәңийи; Уехавших людей обратно завернули. Мәнәм йох пәрхи кирәхтат.

завтра қөлтә қәтәл (қөлтөхил) Свөкр мой завтра приедет
Упәм ики қөлтә қәтәл йөвәтл.

завязать йүрта Концы платка узлом завязать Суминтах сөңқән муңкәлхә йүрлихән; Горловину мешка верёвкой завязали Қырәх өң чөнчәхат йүри; Маме на запястье руки нитку завязали Аңкәм көт сөр сувәмат йүри.

загадка мулкэм Учительница много загадок знает
Өнэлтэхэлтэ ими ар мулкэм вул.

заглядеться оһамта Ребёнок на огонь в чувале заглядится
Нэврэм төвал найа оһмөл.

залив сихэт Озёрный залив песчаный Лор сихэт сәнқән.

залить пәнта, өвөлта В лампу керосин залили Ломпа най
йәнкат пәны; Голубику сверху сиропом залили Лэһикэт
өвтыли сахарән йәнкат пәнат; Снег водой залили, чтобы
льдом замёрзло Лһонъ йәнкат өвөлты, йәнқкә поттахә.

занести (вовнутрь) ләхпийа тута, аләмта. Дрова в дом за-
носят Түвәт йухәт қот ләхпийа аллат.

запрягать пулта Ребёнок в маленькие нарты собаку запряг
Нэврэм ай әвәла амп пул; Отец двух оленей в нарты за-
пряг Абэм кат вэлихән әвәла пул; Чтобы везти рыбу, за-
прягли лошадь в сани. Қул тута ләв әвәла пули.

запястье кәт сәр Сестра цепочку надела на запястье Өпәм
сихәр кәт сәрәла йүр.

заря куһәл На улице немножко светать стало, брезжит
рассвет. Кэмән чымәл қәтәл, куһәл әт.

застенчивый илэмән Девочка, пришедшая в класс, за-
стенчивая Инә кәласа йөвтәм әви илэмән.

затылок пөч вөңқ Волосы на затылке узлом завязали Пөч
вөңқ өптәт муңкәлхә йүрат.

зачем мұват Зачем клюкву сейчас собирать, она ещё не
поспела Мұват панәт ит воһълат, қөлха әнтә пәнчәт.

защищать пәнәлта Брат братишку защищает Йәйи мәһил
пәнәл; Курица цыплят защищает Бүбкүрәк мөқлал
пәнләл; Молодой человек старого человека всегда за-
щищает Айлат қө пырәс қө вичә пәнләл.

защищаться пәнләксәта От напавшей собаки защищаться
Нәптәм ампи пәнләксәта; Один человек драться бросил-
ся, другой защищается Әй қө һул вәлта нәпәт, кимәт қө
пәнләксәл; Кто-то ругается, всё равно от него защища-
ешься Мәтли лэвәтл, әбә арит лүватыли пәнләксәли.

заяц чэвэр Заяц зимой белый Чэвэр тўлҳин нэви.
звезда қос Ночью звёзды яркие Аtnэ қосәт кәләңәт.
звенеть сәләхләта На шапке бубенчик звенит Милнә кўвләк
сәләхләл; У телёнка на шее колокольчик звенит Мәс мөх
турнә рөңкintәп сәләхләл; Олени бегут, колокольчики
звенят Вэлит қөвәлләт, рөңкintәпәт сәләхләләт.
зверовод войәх әнәмтәтә қө Наш зять звероводом работа-
ет Мәң вөңәв войәх әнәмтәтә қөхә рөпитләл.
зверь войәх Медведь – сильный зверь Мөми вөккәң войәх;
На снегу звериный след Лёнь өвтынә войәх ләк.
звук сүй Собака издалека звук слышит Амп қөвәлта сүй
қөләл.
здесь тәт Здесь, в лесу, птички поют Тәт, вөнтнә,
пичәңкәлит арәхләт.
зелёный һарәх пөм қөрасәп Сукно зелёное Нөй һарәх
пөм қөрасәп.
земля мәх Земля с речного берега вниз осыпается Йәвән
ләв мәх ылнам сәлхәл.
земляника һөхәс мөрәңк (букв.: ягода соболя) На нашей
земле земляника растёт местами Мәң мәхувнә һөхәс
мөрәңк қөт-қөт әнмәл.
землянка мәх қөт В землянке зимой тепло Мәх қөтнә
тўлҳин пўмәң.
зима тўләх Скоро зима наступит Айәлта тўләккә йәл.
зимний тўләх Мама зимние вещи в дом занесла Аңкәмнә
тўләх сөхәт йәкә вәйәт.
зимой тўлҳин Мы зимой с горки катаемся Мәң тўлҳин
рәпи қәтәхләлөв.
зиять кўкрахләта Отверстие колодца зияет Киври вәс
кўкрахләл.
злой ырап У соседей злая собака Төм қөтәң йөх ырап амп
тәйләт.

змея шыл войәх Змея на солнце лежит Шыл войәх
қәтәлнам әләл.
знакомый вутә қө Все знакомые люди приехали Әйнам
вутә йох йөвтәт.
золото сорњи Золото – дорогой металл Сорњи тынәнә вәх.
зоотехник вәли лекәр Зоотехник утром приехал Вәли
лекәр аләң йөвәт.
зрочок сәм кәв Врач бабушке зрочок проверял Лекәрнә
бәтбәбәм сәм кәв ләйли.
зуб пәңк У маленького ребёнка зуб выпал Ай нәврәм
пәңкәл илә көрәх.
зять вөң Отец с зятем разговаривает Абәм вөңәлнат
һәвмәл.

И

игла йынтәп Отец из иголки крючок сделал Абәм йынтәпи
вәнәп мыңитәх.
игра йәнтәх Воспитательница новую игру придумала Вос-
питательница йәләп йәнтәх һәмләхтәх.
играть йәнтәхта Кошка с котятами играет Кәти мөқләлнат
йәнтәхәл; Дети с мячом играют Нәврәмәт пүксәлнат
йәнтәхләт; Брат на наркәс юхе играет Йәйи наркәс
йухнат йәнтәхәл.
играть в куклы пәқиләта Две девочки играют в куклы Кат
әвиҳән пәқиләхән.
игрушка йәнтәхтә өт В магазине игрушек много Лопканә
йәнтәхтә өт ар.
идти мәнта, сөчү Сестрәнке (моей) в школу идти нужно
Нәңәма әшколаха мәнта мосәл; Два человека по доро-
ге идут Кат йоққән ләк қөвит сөчләхән; Мужчина к
озеру идёт Ики лорнам сөчәл.

издалека қөвәлта Собачий лай издалека слышен Амп
ропәстә сүй қөвәлта сәбәл.

икра марән Из икры маленькие рыбки появляются
Марәны ай қуләлит сәма питләт.

иметь тайта В доме есть только одно окно Қот төппә әй
ыттән вәс тайал; У подруги трое детей Лувсәм қеләм
һэврәм тайал; У Сони много игрушек Соня ар
йәнтәхтә өт тайал.

иногда па латнә па Иногда вырастает много морошки
Мөрәңк (қәңқи) па латнә па ар әнмәл.

искать кәнчә Я на полке нужную книжку ищү Ма
нәрәмнә мостә кәнишка кәнчләм; Брат пошёл искать
работу Йәйи рәпәта кәнчә мән; Мы ищем обратную
дорогу из леса Мин вөнт ивәл пәрҳинам ләк
кәнчләмән.

испугаться қәһбәкинтта Ребёнок большой собаки испу-
гался Һэврәм әнәл ампи қәһбәкинт; Щенок змеи ис-
пугался Амп мөқ шыл войәхи қәһбәкинт; Гроза гро-
мыхнула, я испугалась Пай вikkәтәх, ма қәһбәкинтәм.

К

как қёлнә Как на ту сторону озера добраться? Қёлнә лор
төмпийа йөвәтлi?

как будто әлә мәта Сильно дождит, как будто осень на-
ступила Йәмат йөмәл, әлә мәта сүхәсхә йәх.

какой мұв қөрасәп Этот мальчик в какого мужчину выра-
стет. Тә пәх мұв қөрасәп қөхә әнмәл.

камень кәв Кто-то камень посреди дороги положил Әй
мәтлi кәв ләк йәчәхә пәнтәх.

капать посәхта Я лекарство капаю. Ма пәнпәт посәхләм.

карась муви В наши сети много карасей попало Мәң
қулпува ар муви пит.

карман кәрман Ключ в карман положили Кәлюч кәрмана паны.

кататься қәтәхләта Зимой с горки кататься интересно Түлхін рәпи қәтәхләта җурсәмәң; Сегодня мы катались с горки на лыжах Тәм қәтәл мин рәпи лумпнат қәтәхләмән.

каша каша, саләм (в варёную рыбу без костей добавляется варенье без сахара, всё перемешивается) Сестра приготовила кашу из щуки и черники Өпәм сорт қули панә сәвәмсийи саләм рүвәт; Дети утром кашу едят Ньэврәмәт аләң каша лиләт.

кедр лыхәл В этом году на кедрах много шишек Тәм олнә лыхләтнә ар нохәр.

кедровка ворәп Кедровка на зиму кедровые орехи собирает Ворәп түләх кича нохәр сәм әкәтл; Кедровка где-то рядом кричит Ворәп әймәта тохинә вансипнә вихәл.

кисть руки көт лоқи У этой женщины кисть руки узкая Ёә ими көт лоқил ваь.

кисы пунәң ңырхән Мама в кисы соломенные стельки положила Аңкәм пунәң ңырхән ыләмат паныхән.

кишка сёл Щучьи кишки чайка съела Сорт сёл қәләкнә ливи.

класть пәнта Мама клала на дно люльки труху Аңкәм онтәп пәтә чәпат пәнтәх; Я рыбу мою кладу в чашку Ма қуләм анәха пәнәм; Строитель брёвна друг на друга кладёт Қотәксәтә қә пәвәртәт әй өвтыйа пәнәл; Они рыбу в мешки кладут Ләх қуләт қырхәта пәнләт; Сорванную траву в одну кучку кладут Ньәбәм пәмәт әй пайа пәнләт.

клюв ңёл У журавля клюв длинный Торәх ңёләл қёв.

клюква пан Возле речки много клюквы выросло Йәвән қуьәңнә ар пан әт.

книга кәника Я книжки на полку положила Манә кәникахәт нәрәма пәнәт.

когда қунтә Когда хлеб испечётся? Қунтә Һаһ пәнчал?
коготь күңч У орла когти длинные Күрәк күңчлал қөвәт.
кожа (һур) сәх На стопах ног кожа толстая Күр пәтәнә сәх
 күл; У него кожа рук тонкая Лүв көт сәхәл вёвәл.
колено чанч Я ударила колено об дверь Ма чинчәм өвпийа
 воққәмтәм; Береги колено чанч нувәтмин тәйә.
колется пәлңиләта Когда на хвое лежишь, она колется
 Туврәт өвтынә әлтәнә, пәлңиләләт; С большими перья-
 ми подушка колется Әнәл пунәп әсәм қырәх пәлңиләл.
колоть пәвәлта, тәпита Больному человеку ставят уколы
 Коһъбә қө уколәт тәпили; В воде ногу судорогой сво-
 дит, нужно уколоть иголкой Йәңкнә күр һула тәлтәнә,
 йынтәпат пәвләмли; Хлеб просто так ножом колоть
 нельзя Һаһ йәмнам көчәхнат тәпита әнтә мустәл.
кольцо луй вәх Девушка красивое кольцо купила Әви
 сиккәң луй вәх лут.
комар кәйңи Комары рано появились Кәйңит әлә ләтнә
 нәқ питәт.
комната қот ләқи В нашем доме три комнаты Мәң
 қутувнә қөләм ләқи.
конь ләв Конь быстро бежит Ләв пәста қөвәл.
копать қынта Собака на берегу озера яму копает Амп лор
 лөвнә вәс қынәл; Для колодца мы копаем глубокую
 яму Киври кича мәл вәс қынләмән; Я пойду копать
 картошку Ма кәртошка қынта мәнләм.
кора кар Из пихтовой коры делают много нужных вещей
 Һәләңқи кари ар мостә өт вәрли.
корень ләр Дерево без корней не растёт Йүх ләрләх әнтә
 әнмәл.
кормить лапәтта Курей крупой кормят Буькүрәкәт ләнтат
 лапәтлат; Повар людей едой кормит Повар йох
 литәтат лапәтл; Чайка детей своих рыбой кормит
 Қәләк мөқлал қулат лапәтәл.

короб для рукоделия ай кўчәм Сестра иголки, нитки в
короб для рукоделия кладёт Өпэм йынтпәт-сухмәт ай
кўчәма пәнлал.

короб для сбора и хранения ягод қынт Мы морошку в
коробе несём Мән мёрәнқәт (қәңқит) қынтнә тулв.

короткий ван Сестрәнка короткое платье надела Ыәңәм
ван йәрнас ләмәт.

коса сәв У женщины, приехавшей с другой земли много
косичек Па мәхи йөвтәм ими ар сәв тәйал.

костный мозг вәләм Собака из косточки пытается выта-
щить мозг Амп вәләм лөви кәм талмин нәрипәл.

кость лөв Ручка моего ножа сделана из кости Ма көчхам
нүләл лөви вәрмин.

кот кәби, мәби Кот рыбу ест Кәби қул лил. Кот мяукает.
Мәби Һәңәл.

котёнок кәби мөқ, мәби мөқ Котёнок катает моток ниток
Кәби мөқ сухәм вөйәм пәңәрхәлтәл.

который мәтапи Который человек быстрее бежит Мәтапи
қө пәстахә қөвәләл?

кочка (на болоте) мив Мы на кочку отдохнуть сели Мин
мива Һыньбә ымәлмән.

красивый (о вещи) Мальчик в красивых кисах ходит Пәх
сиккәң Һырхәннат йәңқиләл.

красивый (о человеке) сиккәң, вибәң, қёраң В хантыйской
одежде красивая маленькая девочка Қәнтәх сөккәң
қёраң-вибәң ай әвәли.

красный вәртә У сороги глаза красные Килси сәмхәл
вәртахән.

кричать вихта Человек вечером кричит, звук далеко слы-
шится Қәнтәк қө иттән вихтәнә, сүй қёққәнам сәбәл;
На озере журавли кричат Лорнә торхәт вихләт; Мама
из окна кричит Аңки ыттән вәси вихәл.

кровь вэр, кэли Комар кровь высасывает Кайңи вэр
тыпрэл; Из раны на ноге капает кровь Күр ыулами
күри вэр посхэл.

кроить вайъэксэта Сестра платье кроит Өпэм йарнас
вайъэксэл; Мне из белых камусов скроли кисы Ма нэ-
ви көплэты ыырат вайъэксөйөм; Брат брезент кроил
Йэйэм ыуки сөх вайъэксэх.

кроншнеп кэлэк Я никогда кроншнепа не видела Ма ай
кунтапэ кэлэк энтэ вуйилэм.

круглый пәңрэк Полная луна круглая Ыамрэх тылэс
пәңрэк.

кружиться сайёхлэта, лалэхта Если на течение реки долго
смотреть, начнёт кружиться голова Ывнам мәрә
лэйәлтәнә, өв сайёхтэта йәл; Снег кружась, медленно
падает Лёньъ сайёхләмин ыавхә питәл; Утки над озе-
ром кружат Васхәт лор нумпинә лалэхләт.

крючок вәнәп Мальчик к леске крючок привязал Пәх
лескаха вәнәп йүр.

крыло төхәл, пайләң У чайки крылья большие Қалэк
пайләңкәл әнәлхән; У птенца вороны сломано крыло
Вурңи мөк пайләңәл сәқаләмин.

крыша қот өвты Кто-то на крыше ходит Әй мәтли қот
өвтынә сучәхтәл; Крышу его дома снесло ветром Лјүв
қот өвтыл вотнә пайләккә туви.

кряква чоч Кряква на речку села Чоч йавәна ымәл.

куда қөлнам Вы куда идёте? Нәң қөлнам мәнләтөх?

кузов (для сбора ягод) қынт Я сама себе сшила кузов
Манә кичахәм қынт йунтәм.

кукла пәқи Мы с куклой играем Мәң пәқинат йәнтәхләв.

кукушка кәви Кукушка на дерево села Кәви йуха ымәл.

кулак мәчәк Мужчина кулаком дверь открыл. Ики
мәчәкнат өвпи пунчәх.

кулик қайәп Кулик по песку бегаёт Қайәп сәңқи өвтынә
қөвәтләл.

купить ләтта Отец мотор купил Аьэм мәтөр лут.

курица туькүрәк нә Курица быстро бегаёт Туькүрәк нә
пәста қөвәтләл.

куропатка пойтәк Куропатка в снег нырнула Пойтәк
льоньба лөхтәкинт.

куртка сәқ чөп Я в магазине красивую куртку видела Ма
лопканә сиккәң сәқ чөп вуйәм.

кусать пөрта Лиса куропатку кусает Вөқи пойтәк пөрәл.

кусаться пөртантәта Мой кот кусается Ма кәьэм
пөртантәл.

кушать лита В полдень люди кушать сели Қәтәл йәчәнә йоҳ
лита ымләт; Кто-то съел в доме всю еду Әймәтлинә
қотнә литөт әйнам нөқ ливи; В школе дети в одно время
кушают Әшколанә ньэврәмәт әй күрәмнә лиләт.

Л

ладонь көт пәтә Комар на ладонь сел Кәйңи көт пәтәха
ымәл.

ласковый (о голосе) ласәк сүйәп Мама говорит ласковым
голосом Аңки ласәк сүйнат һәвмәл.

ласточка-береговушка рәп войәх В ясный день ласточки-
береговушки высоко летают Қәны қәтәлнә рәп войхәт
өвәрнә ләхләхтәләт.

лаять ропәста Собака лает, гости едут. Амپ ропәсәл, мәч йоҳ
йүләт; Собака на белку лает Амп лаңкинам ропәсәл.

лебедь қөтәң Лебедь красивая птица Қөтәң сиккәң войәх.

левая (рука) пәҳи (көт) Моя мама левой рукой шила
Аңкәм пәҳи көтнат йонтәксәх.

лёгкие ай өнтхән, тәрхәт У него лёгкие больные Лүв ай өнтхәл
кәчахән; У оленя лёгкие большие Вәли тәрхәт әнәл.

лёгкий көнэх Обласок лёгкий Ай рыт көнэх.
лёд йаңк На озере лёд ещё не замёрз Лорнэ йаңк қолжа
 өнтө пути.
легкомысленный ван нәмсәп Мальчик маленький, по-
 этому легкомысленный Пәх ай, бутат ван нәмсәп.
лежать алта На доске лежать жёстко Пәрт өвтынэ алта
 сәсә; На земле ещё снег лежит Мәх өвтынэ қолжа льонь
 әлал; Книга на полке лежит Кәника нәрәмнә әлал.
лекарство пәнпәт Лекарство горькое Пәнпәт вәбәрәм.
ленивый (об олене) рохпәң Средний олень ленивый, еле
 бежит Күтәп вэли рохпәң, сәраң қөвөләл.
ленивый (о человеке) вөв әсләм Ленивая женщина Вөв
 әсләм ими.
лень вөв әсләп Мне утром вставать лень Ма аләң килта вөв
 әсләм.
лес вөнт Этим летом в лесу грибов много Тәм лёңнә
 вөнтнә әқсәң ар.
лестница қоңтып Лестницу к лабазу прислонили Қоңтып
 ләпаса мәччи.
летать ләхләхтәта Вертолётты постоянно летают
 Вертолётәт әйсёңнам ләхләхтәләт; Сова ночью летает
 ьөп йәпәх атнә ләхләхтәл.
лететь ләхәлта Ласточка-береговушка хоть и мала, через
 море летит Рәп войәх күч ай, ьорәс улты ләхәлл; Жу-
 равли летят Торхәт ләхәлләт;
лето лёң Скоро лето наступит Әйәлта лёңкә йәл.
ливень тарәм йөм В ливень брезент насквозь промок
 Тарәм йөмнә ньүки муvты мәны.
лиса вёқи Лиса мышку поймала Вёқи ләңкәр катәл.
лист лыпәт Осень, листья опадают Сүхәс, лыптәт питләт.
лиственница наңк Мама кору лиственницы обдирает
 Аңкәм наңк кар қөрәл.

лить сильно (о дожде) Тарәм йём
литься (о воде) Ърәхләта Ведро дырявое, из отверстия
 вода льётся Витра вәсһ, вәсы йәңк Ърәхләт.
лицо вәнч Ветер прямо в лицо дует Вот чәм вәнчнам
 пөвәл.
лоб вәнч йәчә На лоб комар сел Вәнч йәчәха қайһи ымәл.
ловить катәлта Мы бурундука ловим Мәң кұькәр
 катәлхиләв.
логово вөңқ Волк в логово пошёл Ёвәр күрәп өт вөңқ лота
 мән.
лодка рыт Лодку на берегу опрокинули Рыт лөва
 қамплахты.
нос лодки рыт һөл На нос лодки верёвку привязали Рыт
 һөла чөнчәх йүри.
локоть күнчңи Рукав на локте продырявился Лыт күнчңинә
 вәсхә йәх; Я ушиб локоть Ма күнчңәм вөккәмтәм.
лопата вәх пыли Лопата заржавела Вәх пыли һәлиты.
лопатка пөңкәл До лопатки рука не достаёт Пөңкәла кәт
 әнтә йөвәтәл.
лосёнок күрәң войәх мөқ Лосёнок маленький Күрәң войәх
 мөқ айәли.
лось күрәң войәх У лося рога большие Күрәң войәх
 оңәтхәл әнәлхән.
лошадь ләв Лошадь траву ест Ләв пәм лил.
лук йәвәл Брат лук погибает Йэйэм йәвәл мөһитәл.
луна тыләс К вечеру луна появилась Иттәнат тыләс нөқ әт.
лыжи (охотничьи) нымәлхән Отец лыжи-подволоки на
 нарты положил Абәмнә нымәлхән әвәла пәныхән.
лыжи-голицы лумпхән Женщины на лыжах-голицах хо-
 дят Имит лумпнат йәңқилләт.
люди йох Люди утром на работу идут Йох аләң рөпитләта
 мәнләт.

люлька (дневная) онтәп Аңқаңкәм онтәп ньөвалтәл Ба-
бушка люльку качает; Ребёнка в люльку запеленали
Нэврәм онтәпа қөчи.

люлька (ночная) күр савән Люльку (ночную) из бересты
делают Күр савән төнтәхи мыньитәли.

лягушка сәпәрқи Лягушка в воду прыгнула Сәпәрқи йәңка
нэврәмәх.

М

макушка өв пәтә Мои волосы мама на макушке завязала
Ма өпәтлам аңкәмнә өв пәтәнә нула йүрат.

малая чайка қәлэк Чайки громко кричат Қәлэкәт сүйәңкә
виҳләт.

маленький ай, айәли Этот лабаз маленький Тәм ләпас
айәли; В этом году черника мелкая Тәм олнә савәмсәт
айәлит.

малица мехом наружу күңәш Кумыш мужская одежда
Күңәш қуй қө ләмәттә сөх.

мало чымәл Я брусники мало собрала Ма канәк чымәл
вуньбәм.

мальчик пәх Мальчик быстро бежит Пәх пәста қөвәтләл.

масло мәс вөй Мальчик масло на хлеб мажет Пәх мәс вөй
һаһа нырәл.

мать аңки Мама ребёнка в люльке пеленает Аңки нэврәм
онтәпа қөчәл.

медведь пупи, мэми, мөми Медведь пытается поймать
рыбу Пупи қул катәлхийәл.

медвежонок лөв Медвежата играют в воде Мэми лөвәт
йәңкнә йәнтәхләт.

медленно һаьхә Пожилая женщина шагает медленно
Пырәс ими һаьхә сөчәл.

медный қантәх вәх У наших стариков есть медный котёл
Мәң пырәс йоққәламән қантәх вәх пут тайләхән.

мелкий (о предметах) айәли Бисер мелкий Сүкәт айәлит.

место тоҳи, лот Люди на место ночёвки пришли Йох қолтә
тоҳийа йёвтәт; Старший брат на то же спальное место
лөг Йэйэм әй бу әлтә лота әлонт.

место для костра най қәрә Я унесла дрова к месту для ко-
стра Ма йухәт най қәрәха тувлам.

местный мәхи қө Я местный человек Ма мәхи қө.

месяц тыләс Сегодня новый месяц наступил Тәм қәтәл
йәләп тыләс уләнтәх.

метнуть йәвипта, ьакипта Брат нож издалека метнул
Йэйи көчәх илта йәвиптәх; Мальчик стрелы рукой в
доску метнул Пәх ьоләт көтнат пәрта ьакиптәх; Муж-
чина топор в полено метнул Ики лайәм йух чөпа
йәвиптәх.

мешок қырәх Сестрәнка мешок клюквы собрала Њәңи па-
ны қырәх вунь.

мёд мав Я купила банку мёда Ма мав әй понка лутәм.

мёрзнуть потта У меня без варежек руки мёрзнут Ма посләх
көтхәлам потләхән; У кошки на снегу лапки мёрзнут
Мэби ьонь өвтынә көтхәл-күрхәл потлихән; Зимой даже
птички мёрзнут Түлхин ичәк пигәңкәлит потлат.

мизинец вәбаң На мизинце длинный ноготь Вәбаңнә қөв
күнч.

милый әвмәң В люльке такой милый ребёнок Онтәпнә
ьуминт әвмәң ьэврәм.

мимо вәли Мы мимо озера проехали Мәң лори вәли
мәнәв.

младшая сестра (младше меня) ьәңи Сестрәнка узоры
вышивает Њәңи қәнчат йонтәл.

младшая сестра матери айәңки Младшая сестра матери
младше меня Айәңки ма киһьахэм ай.

младший брат маһи, мёһи Моему братишке исполнился
один год Ма маһэм (мёһэм) әй олхә йәх.

много ар Летом комаров много Лёһин кайңи ар.

может быть төл вәл Может быть, зима будет холодной
Төл вәл йәхли түләх вәрәл.

мозг өх вәләм Когда спишь, мозги отдыхают Вёйәмтәтәқа,
өх вәләм һыһьәл.

мокрый йәңки Дождит, ягель мокрый Йёмәл, лант йәңки.

молния пай вәлип Молния яркая Пай вәлип кәли.

молодой айлат Мой отец ещё молодой Ма аһэм қөлха
айлат.

молоко мәс йәңк, буһи йәңк Маленького ребёнка грудным
молоком кормят Ай һэврэм буһи йәңкат лапәтли; Ко-
ровье молоко продают в магазине Мәс йәңк лопканә
тыһыли.

молоток кәви Гвоздь молотком забивают Вәх йәңк кәви-
нат сәңкли.

молчаливый сүйләх Этот человек всегда молчаливый Тә
қө вичәпә сүйләх.

моль пайлаңқәһ нампәр Моль на шерстяных вещах скап-
ливается Пайлаңқәһ нампәрәт пунәһ сөвәта әкәмләт.

море ьорәс На море даже осенью тепло Ьорәснә ичәк
сүхәснә пүмәһ.

морошка мөрәңқ, қәңқи Морошка рано поспела Қәңқит
(мөрәңқәт) әлә латнә пәнчәт.

морщинистый лөмрәһ, мөрмәһ У старого мужчины лицо
морщинистое Пырәс ики вәнч мөрмәһ.

мотылёк ай лыпәнты Мотыльки к огню собрались Ай
лыпәнтыт найнам әкмәт.

мох чамәх (мох-сфагнум) Мы для оленьего дымокура мох
носим Мәһ вәли най кича чамәх алләв.

мочевой пузырь қөс йәңк қырәх Мочевой пузырь напол-
нился Қөс йәңк қырәх тәкны.

мошка пилҗи, ай войәх Мошки к вечеру появились
Пилҗит (ай войәхәт) иттәнәт нёқ питәт.

мраморный чирок пирҗи Чирок – маленькая уточка
Пирҗи – ай васхәли.

муж, мужчина ики, қө Мужчина на зверя охотиться по-
шёл Ики войәх кәнчча мән.

музыкальный инструмент (гусли) наркас йух На гусях
не каждый человек играет Наркас йухнат качәң қө
әнтә йәнтхәл.

мука рак Мы в магазине белую муку купили Мин лопканә
нэви рак лутмән.

муксун мёқсәң Мужчины неводом муксунов наловили
Икит сойәпнат мёқсәңәт катләт.

муравей қәчҗи Муравей быстро бегаёт Қәчҗи пәста
қөвәтләл.

муха пёләңк На выловленную рыбу мухи сели Катләм
қуләта пёләңкәт ымләт.

мы мән (мн. ч.); мин (дв.ч.).

мыло мөйтәк Сестра привезла мыло Өпәм мөйтәк тув.

мыс вантәң Сети отец возле мыса поставил Қоләп абәмнә
вантәң қубзәңа қөчәхты.

мыть лөвитәта Женщина чайные чашки моет Ими чай
анхәт лөвитәл.

мыться лөвитәхәлта Люди в бане моются Йох пәвәлтә
қотнә лөвитәхәлләт.

мышцы өнтәр һави У этого юноши мышцы крепкие Тә
айқө өнтәр һавил сәрә.

мягкий һамәк Спальный матрас мягкий Әлтә мәтрәс
һамәк.

мясо һави Моя сестрёнка мясо не ест Ма һәңәм һави әнтә
лил.

мяукать вихта Кошка громко мяукает Кәти (мэби) сүйәңкә
вихәл.

Н

навстречу йиѳа Собака навстречу мне бежит Амп ма йиѳаѳэм қөвөлэл.

надеть лёмэтта Зимой все кисы надевают Түлѳин йох ѳырэт лёмэтлэт; Подруга моя новое платье надела Лувсэм йэлэп йәрнас лёмэт; Мужчины надели малицы Икит кўнәш лёмтэт.

надеть головной убор пәнта Мальчик тёплую шапку надел Пәх пўмәң мил пән; Девочки красивые платки надели Әвит сиккәң суминтаҳәт пәнәт.

назвать нәмтәта Новому городу название дали Йәлэп воч нәмат паны; Место, где человек живёт, как-то называют Қәнтәк вәлтә тоҳи мәта урнә нәмтәли; Оленёнка Бурундуком назвали Муқәли Кўькәрхә нәмты.

найти өйахтәта Сестра свой утеранный платок нашла Әпэм қәлатты тувәм суминтаҳәл өйахтәтәх; Собака спрятанную еду нашла Амп чэвийәм литөт өйахтәх.

налим сәх У налива большая голова Сәх әнәл өвәп.

налить пәнта Женщина в стакан чай налила Ими әстакана чай пән; Мужчины в бочку бензин налили Икихән бочкаҳа бензин пәнхән; Вы в банку морс налейте Нын понкаҳа пан йәңк пәныттән.

намазать ырта; Ноги лекарством намазать Кўрхән пәнпәтат ырлихән; Я на хлеб намазала масло Ма Һаһ мәс вөйат ырым; Дно сковороды жиром намазали Кәв анәх пәтә вөйат ыри.

наполнить тәкәнтәта Бочку нужно водой наполнить Бочка йәңкат тәкәнтәта мосәл; Я наполнила кузовок брусникой Ма қынт канәкат тәкәнтәм.

наполнять тәкәнтәхәлта Умывальник постоянно водой наполняют Умывальник ван кўтәл йәңкат тәкәнтәхәлли.

напёрсток луй Я напёрсток к игольнице прицепила Ма
луй нәмәта киврәхтәм.

нарты әвәл Оленей в нарты запрягли Вэлит әвәла пулат.

находиться на поверхности воды йәңк өвтынә омәста
Утки на поверхности воды сидят Васхәт йәңк өвтынә
омәсләт.

нацедить тёрхәлтәта Болотную воду через ткань наце-
дить Қөр йәңк сөх муvты тёрхәлтәли.

небо төрәм, саңки, нум вәх Небо чёрными тучами закрыло
Төрәм пәхтә пәлнәтнә мәлэккә вәйи; Ясное небо Әтәр
саңки; В небе остался след самолёта Төрәмнә самаләт
мәнәм ләк қығ.

невестка мәнь Невестка моя трудолюбивая Ма мәһам каркам.

невод сойәп Невод сушить повесили Сойәп сорта ыхты.

незнакомый вотләх Незнакомый человек приехал Вотләх
қәнтәк қө йөвәт.

ненастье йөмәһ-вотәһ қәтәл С утра дождь с ветром Аләһ
унәлта йөмәһ-вотәһ.

нести алта, тута Вася сумку несёт Вася сумка аләл; Он не-
сёт мешок туда Лүвнә қырәх төвнам тули.

нет әнта Нет, я на эту землю не поеду Әнта, ма тә мәхнам
әнтә мәнләм.

нечестный рохәп Нечестный человек людей обманывает
Рохәп қө йоғ ләпәлтәл.

низкий һоҳәл Стол низкий Пәсан һоҳәл.

нитка суҳәм Қәнчә ар қөрас суҳмәтнат йонтли Узор раз-
ными нитками вышивают.

нить из сухожилий пәнә Сестра нити из сухожилий дела-
ет Өпәм пәнәт вәрәл.

новость ай көл В газете новости написали Газетанә ай
көләт қәнчат.

нога күр Собака идёт, (букв.: ногой) хромая Амп күр
нәкмин сөчәл.

ногти кўнчәт Мама стриждёт ногти у ребёнка Аңки нэврэм
кўнчәт әвтәл.

нож көчәх Отец нож в ножнах хранит Аьэм көчәх сотәпнә
тайал.

нож с узким лезвием вать көчәх, вёкри Ножом с узким
лезвием сверлят дырку Вать көчәхнат вәс пёрисләли;
Медведя добыли, нож с тонким лезвием неси Пупи
выхәлты, вёкри тува.

ножницы өпәт әвәттә вәх Я ножницы на полку положила
Ма өпәт әвәттә вәх нәрэма паны.

ножны сотәп Женщина ножны к поясу привязала Ими
сотәп әнтәпа йүртәх.

нора вёңқ Мышка в норку нырнула Сохәлтә кө вёңқа
лөхтәкинт.

нос нёл У дятла нос острый Кәрәм нёләл тёйәң.

носить алтылта Я пальто с собой ношу Ма сәқ йётты
алтылләм.

носки нёскихән На ноги носки надеваем Күрхәна
нёскихән лёмәтлхән.

ночевать ат қолта Мы в гостиницу ночевать пошли Мин
гостиницаха ат қолта мәнмән; Мы в лесу ночевали
Мәң вёнтнә ат қуләв; Приехавшие люди ночевать ос-
тались Йёвтәм йох ат қолта қыгәт.

ночь ат Осенью ночи тёмные Сүхәснә атәт пәтәхләмәт.

нужный мостә Когда уезжаешь, нужные вещи с собой бе-
решь Мәнтәнә, мостә өтәт йётта тулла.

нырять йәңк өнта ләңта Выдра под воду нырнула Вәнтәр
йәңк өнта ләң.

О

о илты О зверятах песня Войхәлит илты арәх; Я расскажу
тебе о сестре Ма өпәма нүң илтә йастәләм.

обветренный вотэм Обветренное мясо безвкусным становится Вотэм Һәви әпәлләх йәл.

обжечься күтәрәкинтта Я палец кипятком обожгла Ма луйәм кәврәм йәңкат күтәрәкәмтәм; Ладонь горячим железом обожгло Көт пәтә кәврәм вәхнә күтәрәкинты.

обозначить посинтәта Мы на карте место жительства обозначаем Мәң картанә вәлтә тохәв посинтәләв; На новой дороге деревья насечкой обозначили Йәләп ләк йухәт воқмин посинтат.

обломать мөритәта Потәм нөв йәмхә мөритәта Мөрзлую ветку хорошо обломать; Засохшие ветки на деревьях обломали Сорәм йух нөвәт илә мөритат.

обломиться мөримтәта, илә мөритәта Ветка обломилась Нөв мөримтәх.

образоваться тывта Вновь образовавшийся кусочек бора Йәләпхә тывәм йохәм пул; Посреди озера земля образовалась Лор йәчәннә мәх тыв; Из-за чего-то образовалась ямина Әй мәта пәтан вәслиңки тыв.

овод пәләм У овода спина полосатая Пәләм пөчәл йәчпаң.

овца оч У овечки шерсть длинная Оч пунәл көв.

огонь түвәт, най Зажги огонь Түвәт вәбәхта; От огня чуvalа в доме посветлело Төвал найи қот нөқ қөтәл.

одеваться лөмтәксәта, пулта (обувь) Дети одеваются, чтобы на улицу идти Нэврэмәт лөмтәксәләт кәмнам мәнта; Я валенки надела Ма вәленькихән пуләм; Уезжающий человек тепло оделся Мәнтә қө пүмәңкә лөмтәксәх.

одежда лөмәттә сөв Зимнюю одежду в лабаз отнесли Түләх лөмәттә сөхәт ләпаса туват.

один әй В доме только одна комната Қотнә төппә әй лөқи.

одиннадцать йәң үрәккә әй В школе одиннадцать классов Әшколанә йәң үрәккә әй кәласс.

однажды әй латнә Однажды, когда лето наступило, приехал к нам в стойбище незнакомый человек Әй латнә, лөңкә йәхәма, мәң пувлува вуйиләх қәнтәк қә йөвәт.

ожить нөк әрхәхләта, В чистой воде рыба ожила Йәм йәңкнә қуләт әрхәхләт; После дождя деревья-травы ожили Йөмәм пырнә йухәт-пөмәт нөк әрхәхләт; Заболевший человек немного оживился Қоһъбъә қә чымәл нөк әрхәхләх.

озеро лор Берег озера песчаный Лор лөв сәңқәң.

оказывается буты кимән Оказывается, мы длинную дорогу прошли Буты кимән мәң қөв ләк мәнәв.

окно ыттән вәс, ишњи В доме два окна Қотнә кат ыттән вәсхән. К окну подожди Ишнийя мәна.

около қонәңнә, қуьәңнә Вблизи дома слышится шум Қот қуьәңнә сүй сәвәл.

окунь йәв В этом озере много окуней Тәм лор йәв ар тәйәл.

олады вөйәң һаньәт Мама олады жарит Аңкәм вөйәң һаньәт кәвәртәл.

оленовод вэләң қә (оленный человек) Северные люди – оленеводы Йил мәх йох – вэләң йох; В праздники оленеводы нас катали Йимәң қәтләтнә вэләң йохнә мәңәт вэлинат алтыләт.

оленёнок (до года) вэли мөк Оленёнок вслед за матерью ходит Вэли мөк аңкил йөттә йәңқиләл.

олень вэли Олени быстро бегут Вэлит пәста қөвәлләт.

олень (необученный) һыһьбитта Этот олень необученный Тәм вэли һыһьбитта.

олень (ручной) әвләң вэли У нас олени все ручные Мәң вэлилув әйнам әвләңәт.

олень (с белыми пятнами) қәнчаң вэли У нас тоже есть олени с белыми пятнами Мин әбә қәнчаң вэлит тәйләмән.

олень-бык қор Быка-оленья в нарты не запрягают Қор
 әвәлә әнтә пулли.

олень-вожак сар вэли Мой олень-вожак хорошо дорогу
 знает Ма сар вэлэм йәмхә лэк вул.

ондатра әнтатәр Ондатра хорошо плавает Әнтатәр йәмхә
 һәрхәл.

они ләх (мн. ч.); лин (дв.ч.).

опухнуть пөвәлта Палец, который я порезал, опух Ваһәм
 ләй нөқ пөвәл.

опушка леса йух поь У опушки леса болото Йух поһнә қөр.

орех ноһәр сәм Бурундук орешки прячет Күькәр ноһәр
 сәмәт чэвийәл.

оса пос Оса среди травы летает Пос пәмәт күтнә
 ләхләхтәл.

осень сүхәс Наступила осень Сүхәсхә йәх; Осень, время
 ягоды собирать Сүхәс, канәк воһәмә лат.

осенний Осенний ветер Сүхәс вот.

осенью сүхәснә Осенью оводы исчезают Сүхәснә пәлмәт
 қөлатты мәнләт.

осётр сөх В нашей речке осетра нет Мәһ йәвнунә сөх
 әнтәм.

осина пой йух Зимой заяц осиновую кору грызёт Түлхин
 чэвәр пой кар йоңқәрәл.

остерегаться қерилта Злой собаки остерегаешься Ырап
 ампи қерилли; Я остерегаюсь хитрых людей Ма
 рохпәһ йохи қериләләм; На тонком льду остерегаться
 (нужно) Вөвәл йәһкнә қерилли.

остров лор йәчә мәх Посредине озера большой островок
 Лор йәчәннә әнәл мәх пул.

острый (о режущих инструментах) пәстә Мужчина острым
 ножом доску строгают Ики пәстә көчәхнат пәрт
 һөвәрәл.

отдыхать ньыңьба Они поехали отдыхать на море Лин
ныңьба борәснам мәнхән; В праздничный день люди
отдыхают Йимән қәтәлнә йоҳ ньыңьләт; Когда не ез-
дишь, олени отдыхают Әнтә йәңқилтәнә вәлит
ныңьләт.

отец аби Отец поехал проверять сети Аби қоләп ләъба мән.

откуда мўв тоҳийи Откуда приехавшие люди? Мўв тоҳийи
йёвтәм йоҳ?

оттепель уьхәл Скоро начнётся оттепель Қёвилта уьәхләл.

отчим йәхләң Моего друга отчим вырастил Лувсәм
йәхләңнә әнәмты.

охотиться войәх кәнчча, вәлпәсләта Мужчины осенью
охотятся Икит сүхәснә войәх кәнчләт; Кошка на мы-
шей охотится Кәби ләңкрәтнам вәлпәсләл; Песец охо-
тится Липәк вәлпәсләл.

охотиться-рыбачить войәх-қул кәнчча Праздник охот-
ников и рыбаков Войәх-қул кәнччә йоҳ йимән қәтәл;
Мои родственники всегда охотились и рыбачили Ма
рәхәм йоҳлам вичә войәх-қул кәнчәт.

охотник войәх кәнччә қө Мой отец – охотник Ма абәм
войәх кәнччә қө.

очень йәмат Очень интересная книга Йәмат ьурсәмәң
кәнишка.

II

падать көрәхта Снег с крыши вниз падает Ләоңь қот
өвтыйи ылнам көрхәл.

палец (мизинец) вәбаң У неё на мизинце золотое кольцо
Лјүв вәбаңәлнә сорњи луй вәх.

палец (безымянный) нәмләх лөй Нәмләх лөй вичә мосәл
Безымянный палец тоже нужен.

палец (большой) паң Для большого пальца в рукавице есть отдельное отверстие Әнәл паң кича поснә лүвнам вәс вәләл.

палец (указательный) памтәтә лөй Указательный палец всегда указывает Памтәтә лөй вичәпә памтәл.

палка йух Старушка шагает, опираясь на палку Пырәс ими йуха нәвәлахләмин сөчәл.

пальцы лөйәт На каждой руке пять пальцев Качәң көтнә вәт лөй.

пасмурно пәләң Целый день пасмурно Қәтәл мәрә пәләң.

пасмурный пәләң Пасмурный вечер Пәләң иттән.

пасть (о стаде) қайәминтәта Олени на новом месте па-сутся Вәлит йәләп тохинә қайминтәләт.

паук йәмсәрки Паук сети плетёт Йәмсәрки қоләп тәәйәл.

пень аңкәл На пне бурундук сидит Аңкәлнә күькәр омәсәл.

перед илпи, илпинә Перед домом речка Қот илпинә йәвән.

переходить, переезжать через водное пространство мәнәтә Мы на ту сторону озера на лодке переедем Мәң лор төмпийа рытнат мәнләв; Сестра через реку вброд перешла Әпэм йәвән улты әлә рүңқ; Люди по морю на катере едут Йох ьорәси кирипнат мәнләт.

первый оләңмәт, сарпи Сестрәнәкә в первом классе учится Нәңәм оләңмәт кәласснә өнәлтәхәл; Первым в мой дом братишка пришёл Сарпи ма қутәма мәһәм йөвәт.

перо пун У лебедя перья белые Қөтәң пунләл нәвит.

песня арәх Сказка длинная, песня долго (букв.: далеко) тянется Моһъ қөв, арәх қөққәнам мәнәл.

песок сәңқи Машина песок возит Мәшина сәңқи аләл.

петух қуй ьуькүрәк Петух рано утром кричит Қуй ьуькүрәк йәмәт аләң виҳәл.

петь арэхта (Когда) на оленях едешь, поёшь Вэлинат
мэнтэнэ арэхли; Дети хорошо поют Њэврэмэт йэмхэ
арэхлэт; Бабушка петь любила Бэбэм арэхта лянкилэх.

печень мувэл Щучью печень мы собаке сварили Сорт
мувлэт мэңнэ ампа кивэртат.

пешня йаңк вӑх Пешня возле проруби Йаңк вӑх киври
кубэңнэ.

пёстрый қанчаң У важенки пёстрый оленёнок родился
Нӑптӑх қанчаң муқәли тӑй.

пила пила Мужчина пилу (букв.: зубцы пилы) точит Ики
пила пӑнкӑт лӧвӧтӑл.

письмо письма Я подруге письмо пишу Ма лувсӓмнам
письма қӑнчлӓм.

пить йэньбѣа Мы в жару много воды пьѣм Мӑң чӑңкнӑ ар
йӑңк йӑньблѣв; Я выпила стакан морса Ма ӓстакан пан
йӑңк йиньбѣм; Лошади из речки воду пьют Лӓвӧт
йӓвӧны йӑңк йӑньблӧт.

пихта њӓлӧнки Женщина с пихты кору снимает Нӧ
њӓлӧнкийи кар қӧрӧл.

пища литӧт В середине дня люди пищу принимают Қӓтӧл
йӓчӧнӧ йох литӧт лилӧт.

пищевод лантӧн тур Оленю ершей не давай, пищевод об-
колет Вӓлийа ларӧх ал мӧйа, лантӧн турӧла пӓлӧл.

плакать йиста Ребёнок громко плачет Њэврэм сӓйӧңкӧ
йисӧл.

платок суминтаҳ Она платок на голову повязала Лӓв
суминтаҳ увӧла йӓр.

платье йӓрнас Бисером вышитое платье Сӓкнат йонтӓм
йӓрнас.

племянник (из рода матери) лӓв Мой племянник за озе-
ром живёт Ма лӓвам лор тӧмпинӧ вӓлӧл.

плескаться пёлхэлтэта Мы плескались в корыте Мин курина йёңк пёлхэлтэмэн. На этом месте плоская земля Тэм тоҳинэ пайләх мәх;

плестись (сәраң) таләксәта Ребёнок вслед за матерью еле плетётся Нэврэм аңкил пыри сәраң таләксәл; Уставшие люди еле плетутся Мәтәм йох сәраң таләксәлэт; Лошадь с санями еле плетётся Ләв әвәлнат сәраң таләксәл.

плечо вон Ты мешок на плечо взвалила Нүңнә қырәх вон өвтйа паны. Вунәм кәчә Плечо мое болит.

плёс (песчаный) сәй На обласе к плёсу подъехал Ай рытнат сәйа мәнәм.

плоский лөпсәқ, пайләх Сковорода плоская Кәв анәх лөпсәқ; Плоское чайное блюдечко Лөпсәқ чай анәх.

плохой атәм, төвә йәләх Пальто у меня плохое, дырявое Ма сәқам атәм, вәсәң.

плыть һәрәхта, нопәтта Лось через речку плывёт Күрән войәх йәвән улты һәрхәл; Девочка плывёт на лодке по течению Әви рытнат әв йөтта нопәтәл.

повар литөт вәртә нә (қө) Повар картошку чистит Литөт вәртә нә картөшка һәкәсәл.

повернуть кирәхтәта День к вечеру повернул Қәтәл иттәннам кирәхләх; Мы повернули лодку в сторону дома Миннә рыт йәқ пәләкнам кирәхты; Ветер в другую сторону повернул Вот па пәләкнам кирәхтәх.

повернуться кирәхләта Повернуться на другой бок Па пөңәлнам кирәхләта; Я нарты с оленями на другую дорогу повернула Вәлән әвәл па ләкнам кирәхтәм; Солнце к вечеру повернулось Қәтәл иттәннам кирәхләх.

повесить ыхәтта Мы вещи на верёвку повесили Мәңнә сөхәт чөнчәха ыхат; Она кисти на платок повесила Лүвнә рәсит сүминтаха ыхат; Колокольчик на оленью упряжку повесили Рөңкintәп вәли һурәта ыхты.

погода төрэм Погода похолодала Төрэм йэхламэх; Погода стала хорошей Төрэм йәмхә йәх.

под ылпийа Кошка под дом залезла Кәби қот ылпийа ләң.

подбородок ахән Подбородок прямо держать нужно Ахән нөрәккә катәлта мосәл.

подвернуть кирәхтәта Подол платья обратно подвернули Йәрнас пучи пәрхи кирәхты.

поджечь түвәтат пәнта, вәбәхтәта Сухую траву подожгли Сорәм пәм түвәтат пәны; Дрова снизу поджигают Йухәт ыл пәләки түвәтат пәнлат; Я бересту подожгу Ма төнтәх вәбәхтәләм.

подкрадываться ломәксәта Я подкрадываюсь к лебедям, чтобы посмотреть Ма қөтһәтнам ломәксәләм ләйәлтахә; Кошка к птичке подкрадывается Кәби пибәңкәлинам ломәксәл; Женщина к журавлям подкрадывается, чтобы сфотографировать Нә торхәтнам ломәксәл, қөрә вәтахә.

подметать чочча Я двор подметаю Ма пувәл қәрә чочләм; Вика пол подметает Вика вәлә қәрә чочәл; Олений дом подмести нужно Вәли қот нөқ чочча мосәл.

поднимать нөқ аләмта Грузчик мешок на плечо поднимает Грузчикнә қырәх вона аләмли; Рулон бересты на крышу дома подняли Төнтәх пәни қот өвтыяа илми; Я вещи в самолёт подняла Манә өтәт сәмаләта илмат.

подпрыгивать нэврилта Собака от радости подпрыгивает Амپ һәләкмин нэвриләл; Ребёнок шагает, подпрыгивая Ыэврәм нэвриләмин, сөчәл.

подушка әсәм қырәх Новые подушки гусиным пухом набивают Йәләп әсәм қырхәт лөнт пунат пәнлат.

подходить 1. ванхә мәнта, ванхә йөвәтта К злой собаке нельзя близко подходить Ырап ампа ванхә әнтә мәнли; К реке близко подходим Йәвәна ванхә йөвтәв;

Она подошла близко к окну Лјув ыттән вәса ванхә мән;
Мы подошли к речке Мин йәвән қуьәңа мәнмән;
К большой дороге скоро подойдём Әнәл ләка айәлта
йөвәтләмән; 2. мустәта Сапоги мне подходят
Сопәккән мәнтәма мустәлхән.

подчеркнуть йәркәмтәта Предложение подчеркнуть
Предложения йәркәмтәли.

позвоночник пәңкләк Позвоночник мазью намазали
Паңкләк пәнпәтат ныры.

показывать ләйәлтәта, пәмтәта Отец сыну показывает,
как ловушку для рыбы плести Аби пәхәла ләйәлтәлтәх,
қөлнә пөн сәвли; Я сестрәнке звёзды показываю Ма
һәңэма қөсәт ләйәлтәләм; Заблудшему мы дорогу по-
казали Мәң тәпәм қуйа ләкат пәмтәв.

пол қот қәрә На пол циновку постелили Қот қәрә йәканат
ләрәмты; Я сижу на полу Ма вәлә қаринә омәсләм.

полевая мышь пәләңки, сохәлтә войәх, ләңкәр На нашей
территории полевая мышь – самое маленькое живот-
ное Тәм мәхнә пелеңки йох киһә ай войәх; У мыши
норка под деревом Сохәлтә войәх вөңқәл йуҳ ылпинә;
Мышка едет в лодке, напевая песню Ләңкәр рытнат
арәхмин мәнәл.

полено йуҳ чәп Поленья в одну кучу сложили Йуҳ чәпәт әй
пайа пәнат.

ползать ваңкилта Мы ползаем, собирая клюкву Мәң пан
воһьмин ваңкилләв; Ребёнок только ползать начал
Һәврәм инә ваңкилта йәх.

ползти ваңкта Жук по листьям ползает Қомәлқи лыптәтнә
ваңкиләл; Гусеница по ветке ползёт Сәв войәх нөв
қөвит ваңкәл; Мухи по рыбе ползают Пөләңкәт қуләт
өвтынә ваңкилләт.

полка нәрәм Книги положили на полку Кәникахәт нәрәма
пәнат.

полный тälжә Мы собрали полный кузов брусники Мин
қынт тälжә канәк вуњьмән.

полный (о человеке) пәбәл Полный мужчина еле дышит
Пәбәл ики сәраң лалтыләл.

полог өләп Ты повесила полог для меня? Нүң ма кичахәм
Өләп ыхтән?

положить пәнәтә Я положила в чай сахар Ма чайа саҳар
пәнәм; В уху она положила соли Лүв қочәм йәңка сәллә
пән; В кипяток чагу положили Кәврәм йәңк өчат пәны.

полость рта лул ләхпи В рот (букв.: полость рта) таблетку
положили Лул ләхпийа пәнпәт пәны.

получаться вәрхә йәтә У меня получается вышивать узо-
ры Мантәма қәнчә йонтта вәрхә йәл; Ложку выстро-
гать у меня не получилось Мантәма пәнә һөвәртаҳә
вәрхә әнтә йәх.

помогать пыхәртәтә Братишке уроки делать помогаю
Мәһәма урокәт вәрта пыхәртәләм; Мне подруга шить
помогает Лувсәмнә йонтәксәтә пыхәртәлөйәм; Оди-
нокому человеку кто поможет Атыл қө қөйәхинә
пыхәртәли.

понадобиться мусмәхтәтә Нарты зимой понадобятся
Әвәл түлхин мусмәхтәл; Для шитья иголка и нитки
понадобятся Йонтәксәтә йынтәп-сухәм мусмәхтәл;
Дрова пилить помощник понадобится Йух пиләтә
пыхәр мусмәхтәл.

понятливый тәһәмтәпәң Ученик понятливый
Өнәлтәхәлтә һәврәм тәһәмтәпәң.

понять тәһәмтәтә Я понимаю иностранные слова Па мәх
йох көләт тәһәмтәләм; Он понимает чужую боль Лүв
па қө кәчә тәһәмтәл; Девочка поняла мамины советы
Әви аңкил памтәпәт тәһәмтәх.

портиться чәкта Рыба на солнце быстро портится Кул
қәтәлнам сорҳа чәкәл; Черника от холода портится

Савәмсә йәхлийи чәкәл; С вечера погода испортилась
Иттән унәлта төрәм чәк.

поручейник (вид кулика) қайәп Кулик жучков-паучков
выискивает Қайәп нымәл-қымәл кәнчәл.

после бут пырнә Сначала я пойду, ты после Оләңнә ма
мәнләм, нүң бут пырнә.

по сравнению киңба По сравнению с ним я лучше Лүв
киңбахәл ма нөқи.

постель әлтә лот Сестра расстелила постель Өпәм әлтә лот
ләрәмтәх.

почка (анатом.) сөй вәх Правая почка Йәмси сөй вәх;
У человека две почки Қәнтәк қө кат сөй вәққән тайәл.

пояс, ремень әнтәп Отец на пояс ножны повесил Атьәм
әнтәпа сотәп ыхәт.

поясница күтәп (Когда) наклоняешься, поясница болит
Моңитәнә, күтәп кәчә.

правая (рука) йәмси кәт, кәт Я правой рукой пишу Ма
йәмси кәтнат қәнчантәләм.

праздник йимәң қәтәл Мы в праздничный день отдыхаем
Мәң йимәң қәтәлнә ыңыңләв.

предплечье кәт вай, кәт вай Рукав оторвали, предплечье
оголилось Лүт илә һәбәхты, һарәх кәт вай лирты пит.

придавить нәхрахтәта Дверь плечом придавили Өвпи
воннат нәхрахты.

приехать йөвәтта Я к сестре в гости приехала Ма өпәма
мойәлта йөвтәм В наше селение большие начальники
приехали Мәң пувлува әнәл йөрәң йох йөвтәт; Роди-
тели внезапно приехали Аңқиҳән-абиҳән чәм күрәмнә
йөвәтхән.

прийти, приехать, прилететь йөвәтта Гости пришли
Мойәлтә йоққән йөвәтхән; Мы на северные земли
приехали Мәң йил мәха йөвтәв; В это время лебеди
прилетают Тәм латнә қөтәңәт йөвәтләт.

прикрикнуть виккәтәхәлта Отец прикрикнул на лающую собаку Аьэм ропәстә ампнам виккәтәхләх; Вика прикрикнула на балующихся детей Вика уйәмтә һэврәмхәлнам виккәтәхләх.

прилететь йёвәтта Вертолёт за детьми прилетел Вертолёт һэврәт кәнчүа йёвәт; Весной птицы с юга прилетят Тәвин төхләң войхәт мөрти мәхи йёвәтләт.

присоединять һула виңктәта К одному проводу второй присоединили Әй вәх пәнәха кимәт виңкты.

пристать к берегу вутә катләксәта, утә катәлта Лодка пристала к берегу Рыт утә катләксәх; Ночью пароход пристал к берегу Атнә кирип лөва катәл.

провалиться роқәнта Середина мостика провалилась Нәрләли йәчә ылә руқән; Крыша дома провалилась Қот өвты ылә руқән; Я в снег (букв.:) наст провалилась Ма пәйа руқнәм.

проволока вәх пәнә Вместо жердей проволоку натянули Нырәт мәвәл вәх пәнә қөчәхты.

проворный әпрәң Невестка проворная, быстро ягоду собирает Мәнь әпрәң, сорха воһъантәл.

продавец пәркәшник Сестра продавцом работает Әпәм пәркәшниккә рөпитләл.

проникнуть лылхә ләңта (скрытно зайти) Вор проник в чужой дом Лолмақ лылхә па қө қота ләң.

прорубь киври Отверстие проруби затянуло льдом Киври вәс йәңкнә путы.

проснуться (нөк) вәрәхләта Я в восемь часов проснулась Ма һыләх часнә нөк вәрәхләм; Ночью проснуться Атнә нөк вәрәхләта; Я внезапно проснулась Ма чәм күрәмнә нөк вәрәхләм.

просторно лабәк В большом доме просторно Әнәл қотнә лабәк.

проткнуть Тёпкэмтэта Медик палец проколол (букв.: проткнул), чтобы кровь взять Лекэрнэ лөй тёпкэмты, вэр вэтахэ; Доску ножом проткнули Пärt кочэхнат тёпкэмты; Ребёнок проткнул шарик палочкой Нэврэм шарик йух тарасат тёпкэмтэх.

прочный сэрэ Обласок из прочной древесины делают Ай рыт сэрэ йухи вәрли.

прут нэр, нэрэм Рыбу на прут нанизали Қулэт нэра кәритат; Черёмуховый прут гибкий Йөм нэрэм мыньәккәң.

прыгать нэвэрта Кузнечик высоко прыгает Пөм сорәлтәп өвэрнам нэвэрәл.

прыгнуть нэврэмта Мальчик прыгнул в яму Пәх вәса нэврәмәх.

прямой нөрәк Прямая дорога Нөрәк лэк.

птица төхлән войәх Птицы скоро прилетят Төхлән войхәт қөвилта йёвәтлјет.

пугать пәлтаптәта Ребёнка не пугай Нэврэм ал пәлтапта.

пугливый (об олене) қөри Пугливого оленя трудно пойма́ть Қөри вәли қөлнә катәлли.

пуговица кәхән Платье без пуговиц Кәхәнләх йәрнас; Я сама пришью пуговицу Ма маннам кәхән вәъләм.

пуповина пүклән У ребёнка пуповина отвалилась Нэврэм пүкләнәл илә пит.

пупок пүклән У тебя кофта короткая, пупок видно Нүн кофтахә ванәли, пүкләнә сәмты.

пустой таләх Пустое блюдо на стол не ставят Таләх анәх пәсана әнтә омәтлји.

пушистый (о животном) пунән Пушистый щенок Пунән амп мөқ.

пчела пос Пчела на красивый цветок села Пос сиккән лыпәта ымәл.

пятка кӱр савӕнъ Женщина пляшет, притопывая пяткой
Ими кӱр савӕнъ сӕнкилӕмин йӕкӕл.
пятнадцать йӕн урӕккӕ вӕт В маленьком посёлке пятна-
дцать домов Ай пӕсёлканӕ йӕн ӱрӕккӕ вӕт қот.
пять вӕт Ему исполнилось пять лет Лӱв вӕт олхӕ йӕх Я в
пятиэтажном доме живу Ма вӕт йӱтӕп қотнӕ вӕллӕм.
пятьдесят вӕт йӕн Брат пятьдесят килограмм рыбы добыл
Йӕйи вӕт йӕн кила қул қолӕмтӕх.
пятьсот вӕт сот Куртка стоит пятьсот рублей Куртка тынӕл
вӕт сот ныпӕк.

Р

работать рӕпитлӕта Отец там давно работает Аӕм қӕвӕн
тӕт рӕпитлӕл.
радоваться нӕлӕқта Она радуется хорошему дню Лӱв йӕм
қӕтӕла нӕлқӕл; Мы вдвоём радуемся Мин ӕйқа
нӕлӕқлӕмӕн; Я радуюсь, сын хорошо учится Ма
нӕлӕқлӕм, пӕхам йӕмхӕ ӕнӕлтӕхӕл.
радостный нӕлӕққӕн Радостная собака навстречу прыгает
Нӕлӕққӕн амп йиӕа нӕвӕрӕл.
радуга йӕвӕл На небе половина радуги Нум тӕрӕмнӕ йӕвӕл
пӕлӕк.
разговаривать нӕвӕмта Двое людей разговаривают Кат
йоққӕн нӕвӕмлӕхӕн; Отец разговаривает с сыном Аби
пӕхӕлнат нӕвмӕл; Людей много, громко разговарива-
ют Йоҳ ар, сӱйӕнкӕ нӕвӕмлӕт.
разговорчивый нӕлмӕн Приехавшая к нам женщина раз-
говорчивая Мӕнатӕва йӕвтӕм нӕ нӕлмӕн.
размешивать рӱвӕтта Она сахар в чае размешивает Лӱв
сахар чайнӕ рӱвӕтӕл; Я кашу размешиваю Ма каша
рӱвӕтлӕм; Они клей с водой размешали Лӕхнӕ ӕйӕм
йӕнқнат рӱвты.

разный ар қөрас У этой собаки глаза разные Тә амп
сәмхәл ар қөрасхән.

разобрать архә пәнта, нөқ ләйхәлтәта, архә вәта Вещи в
мешке, нужно их разобрать Қырәхна өтәт, ләхат нөқ
ләйхәлтәта мосәл; Поломавшийся лодочный мотор мы
разобрали Сәқахләм рыт мәтор мәннә архә вәйи.

разрезать архә ваньтә, китхи ваньтә Я разрежала яблоко
Ма йаблака китхи вишьәм; Он верёвку на много час-
тей разрезал Лјүвнә чөнчәх ар чөпхә вишьи; Они раз-
резали ткань на части Ләх өлпинтах архә ваньтәкәт.

расправить ләрпахтәта Отец расправил сети Аьәм қоләп
ләрпахтәх; Журавль крылья расправил Торәх
пәйләңкәл ләрпахтәх.

рассказ йасәң Старинный рассказ Йыс йасәң.

рассказывать сказки мошьәт мошьтә Старый мужчина
сказки рассказывает Пырәс ики мошьәт мошьәл; Ре-
бәнку мама сказку рассказывает Ньэврәм аңкилнә
мошьәт мошьти; Я ему длинную сказку рассказала Ма
лјүват қөв мошьәт мушьәм.

расти әнәмта Чужой ребенок быстро растёт Па қө ньэврәм
сорха әнмәл; На берегу реки растёт много берёз Йәвән
лөвнә ар сүхмәт әнмәл; В этом бору брусника растёт
Тәм йохәмнә канәк әнмәл.

растительный мир йухәт-пәмәт На южной земле разно-
образный растительный мир Морты мәхнә ар қөрас
йухәт-пәмәт әнәмләт.

растить әнәмтәта Жена с мужем много детей растят
Имихән-икихән ар ньэврәм әнәмтәлхән.

расторопный әпри-саңки Этот ребенок расторопный Тә
ньэврәм әпри-саңки.

расчесывать күнчча Утром волосы нужно расчёсывать
Аләң өптәт нөқ күнчча мосәл; Девочка расчёсывает
волосы Ави өпәтләл нөқ күнчәл.

рвать Һаҫба Щенки сапог рвут Амп мөҫәт сопәк Һаҫләт.
ребёнок Һәврәм Ребёнка в люльку уложили Һәврәм
 онтәпа қёчи.
ребро аңтәп Я во время гололёда упала, ушибла рёбра
 Һаҫәрнә ылә көрхәм, аңтәплам сақахләт.
резать ваҫба Мальчик режет хлеб Пәх Һаҫ ваҫбәл
редкий қөт-қөт Кедрь в бору редко растут Лыхләт
 йохәмнә қөт-қөт әнәмләт.
река йәвән На реке лёд растаял Йәвәннә йәңк лёл.
ресницы сәм пунәт У этой девочки короткие ресницы Тә
 әви сәм пунләл ванәт.
речной осетр сөх Речной осётр в малых реках не водится
 Сөх ай йәвнәтнә әнтә вәләл.
ровный нөрәқ, пайләх Валәх нөрәқ Хорей ровный; В доме
 пол ровный Қот вәлә қәрә пайләх.
рог оңәт У оленя один рог остался Вәли әй оңәтнә қыҫи.
рогатый оңтәң Лось – рогатое животное Курәң войәх –
 оңтәң войәх.
родители аңки-аҫи, йәх-аңки Хорошо иметь родителей
 Аңки-аҫи тәйтәнә йәм; Вероятно, у него есть родите-
 ли; Лүв аңта тө йәх-аңки тәйәл.
родник йәлпә Родник на опушке бора Йәлпә йохәм поҫнә.
родня рәхәм йох Родственники в гости приехали Рәхәм
 йох мойәлта йёвтәт.
росомаха кәмләх Росомаха на дерево залезла Кәмләх йуха
 қуңәт.
рот лул К вечеру пища до рта дойдёт Иттәнат литёт лула
 йёвәтәл.
рубанок вәлтып Отец рубанком стругает доску Аҫәм
 вәлтыпнат пәрт вәлтәл.
ругаться ләвәтта Я с этим мужчиной ругаюсь Ма тә ики-
 нат ләвәтләм; Две пичужки очень громко ругаются
 Пибәңкәлиқкәң йәмат сүйәңкә ләвәтләхән.

ружье пэчкан У охотника есть ружьё Войэк кэнчүэ қө пэчкан тәйәл.

рука кӧт, кӧт Сильный мужчина одной рукой бревно поднимает Вӧккӧң ики пэвӧрт әй кӧтнат алмәл.

рука (левая) пәхи кӧт, пәхи кӧт Девочка левой рукой пишет Әви пәхи кӧтнат қӧнчӧнтәл.

рука (правая) йәмси кӧт, йәмси кӧт Правая рука – рабочая рука Йәмси кӧт – рӧпитлӧтә кӧт.

рукав лыт Женщина рукавицы к рукавам пришивает Иминә посхӧн лытхӧна вӧълихӧн.

рукавицы посхӧн У меня рукавицы узорчатые Ма посхӧлам қӧнчӧңкӧн.

ручей ай йӧвнӧли В ручье нет рыбы Ай йӧвнӧлинә қул ӧнтӧм.

рябина (ягода) пӧбар Рябина красная Пӧбар канӧк вӧртә.

рябина (куст) пӧбар йух Куст рябины гибкий Пӧбар йух лӧсӧк.

рябчик сӧйлӧй Рябчик сидит в гнезде Сӧйлӧй тыхӧлнӧ омӧсӧл.

рыба қул Рыба против течения плывӧт Қул ӧв йиға нӧрхӧл.

рыбак қул кӧнчүэ қө Рыбак в обласе едет Қул кӧнчүэ қө ай рытнат мӧнӧл.

рыбный пирог қулӧң пирӧк Мама рыбный пирог испекла Аңкӧм қулӧң пирӧк пӧнчалтӧх.

рысак пӧст лӧв Рысак пятнистый Пӧстә лӧв қӧнчӧң.

рысь вӧнт кӧби Рысь на дерево влезла Вӧнт кӧби йуха қуңӧт.

С

самолёт сӧмӧлӧт Самолёты высоко летают Сӧмӧлӧтӧт ӧвӧрнӧ лӧхлӧхтӧлӧт.

санки ай ăвләли Девочка на саночках катается Ǻви ай ăвләлинат қатәхләл.

сапоги сопәккән Я тёплые сапоги купила Ма пүмән сопәккән лутәм.

сахар сахар Мы чай с сахаром пьем Мин чай сахарнат йәнъъләв.

свекровь Өнтәп ими Свекровь хорошие советы даёт Өнтәп ими йәм пәмтәпат мәл.

сверху нәмәлта Сверху снег падает Нәмәлта лъонъ питәл.

свинья пәрәс Свинья медленно ходит Пәрәс Һаьәликкә сучәхтәл.

святой, священный йимән На священном месте громко не разговаривают Йимән тоҳинә сүйәнкә әнтә Һаьәмли.

север йил На северной земле холодно Йил мәхнә йэхли.

семнадцать йән үрәккә лапәт Сестрәнке семнадцать лет исполнилось Һәңәм йән үрәккә лапәт олхә йәх.

семь лапәт В семь лет идут в первый класс Лапәт олнә олән кәласса мәнли; Братишке исполнилось семь лет Мәһәм лапәт олхә йәх.

семьдесят лапәт йән До стойбища ещё семьдесят километров Ут пухәл пәтә мөчә қәлха лапәт йән әтәп.

семьсот лапәт сот Кисы семьсот рублей стоят Һырхән лапәт сот ныпәк тыныпхән.

семя лант сәм Сначала крупу (букв.: семя крупы) в муку перемалывают Сарпинә лант сәм раккә Һәлли.

сжимать Һула нәхрахтәта, Һула пәьәрахтәта, пытәрта, пәьәрта Две доски клеим смазывают и сжимают вместе Кат пәртхән әйәмат Һырлихән панә Һула нәхрахтәлихән; Я в руке рукавицу сжимаю Ма кәтәмнә пос пәьәрахтәләм; Она сжимает кулаки Лүв мәчәккән пытәрәл; Женщина отжимает стираное белье Ими пәсәм сәхәт пәьәрәл.

скупой бәхәр Скупой купец Бәхәр бәрас қө.

слабый вөвләх, вәвләх Он болел, поэтому ещё слабый. Лјүв
қуһъ, бутат қөлхә вөвләх.

слабый (о ветре) ай вот За деревьями ветер слабый Йүх
сайнә вот ай.

сегодня тәм қәтәл Сегодня дождливо Тәм қәтәл йөмәң.

селезень васәх Утки ещё не прилетели Васхәт қөлхә әнтә
йөвтәт.

сердце сәм От испуга сердце дрожит Қәһъәкинтмин сәм
торәхләл; *фразеол.* Я испугался (букв.: моё сердце со-
всем в лес ушло) Ма сәмам әйнам вөнта мән.

серый воләқ У щенка шерсть серая Амп мөқ воләқ пунәп.

сестра (младшая) һәңи У меня есть младшая сестрёнка Ма
һәңи тәйләм.

сестра (старшая) өпи Моя старшая сестра в большом горо-
де учится Өпәм әнәл вочнә өнәлтәхәл.

сети қоләп Петя сети ставит Петя қоләп қөчәхтәл.

сидеть омәста Ученик сидит, читает Өнәлтәхәлтә һэврәм
омәсәл, лөңәтәл; Люди в библиотеке сидят тихо Йөх
библиотеканә сүйләх омәсләт; Кот сидит на подокон-
нике Кәби ыттән вәс пәтәрнә омәсәл.

сила вөв, вәв Чтобы поднять бревно, сила нужна Пәвәрт
аләмта вөв мосәл.

силок пәъ Мужчина силок поставил Ики пәъ умәт.

сказать йастәта Я сказала ему о том, что завтра уеду Ма
лјүватыла йастәм, ма қөлты қәтәл мәнләм; Сестра сказа-
ла, когда уходит Өпәм йастәх, қунтә мәнәл; Люди сказа-
ли, откуда приехали Йөх йастәт, мувә тоһии йөвтәт.

скелет лөв кәрә Я в музее видела скелет древнего живот-
ного Ма музейнә йыс войәх лөв кәрә вуйәм.

скопиться әкәмта Комары у полога скопились Кәйңит
өләпа әкмәт; Рыбы в стоячей воде скапливаются Қуләт
омәстә йәңка әкәмләт.

скоро қөвилта Скоро каникулы начнутся Қөвилта
кәникуләт уләнтәлат.

сладкий сахарән Сладкий клюквенный морс Сахарән пан
йәңк.

слеза сәм йәңк По щеке слеза катится Пувләм қөвит сәм
йәңк ғөрәхләл.

слово көл Мы сказали друг другу хорошие слова Мин һула
йәм көләт йастәмән.

слопец (ловушка для боровой дичи, животных) сәсәх Под
слопец мы положили камешки Мин сәсәх ылпийа
кәвәт пәнмән.

слушать қоләнтәта Девочка слушает бабушкины сказки
Әви аңқаңкил моһбәт қоләнтәл; Мы слушаем шум
ветра Мәң вот сүй қоләнтәләв; Они песню слушают
Лин арәх қоләнтәлхән; Врач больного слушает Лекәр
қоһбә қө қоләнтәл.

слышать қолта Я птичьи голоса слышу Ма пиһәңкәлит
сүйәт қолләм; Он не слышит слова другого человека
Лүв па қө көләт әнтә қоләл;

слышаться сүй сәбәа Возле дома голоса слышатся Қот
қуһәңнә сүйәт сәбләт; Издалека звуки песни слышатся
Қөвәлта арәх сүйәт сәбләт.

смеркаться римәкләта Осенью быстро смеркается
Сүхәснә сорха римәкләл.

смеяться һәхта Два человека разговаривают, смеются Кат
йокқән һәвәмләхән, һәхләхән; Люди кино смотрят,
смеются Йох кина ләйәлләт, һәхләт; Мальчик книгу
читает, смеется Пәх кәника ләңәтл, һәхәл.

смола өңк В лодке дырку смолой замазали Ай рытнә вәс
өңқат ныри.

смолистый өңққәң Смолистая сосна Өңққәң өнчәх.

смородина красная вәрмәль Красная смородина возле
больших рек растёт Вәрмәль әнәл йәвнәт қуһәңнә әнмәл.

смородина черная чөпчэх Женщины чёрную смородину собирают Имит чөпчэх воһьлэт.

смотреть лэйалта Я на луну смотрю Ма тылэснам лэйэллэм; Собака на уток смотрит Амп васхэтнам лэйэл; Мы на узоры смотрим Мин қанчэтнам лэйэллэмэн.

снег льонь В этом году снег глубокий Тэм олнэ лонь кўл; Снег падает Лёнь питэл; Снег тает Лёнь лёллал.

снегирь кәр войэх У снегирия грудка красная Кәр войэх сэм өвтыл вэртэ.

снежный льоньән Мы едем по снежному озеру Мин льоньән лор қөвит мәнлэмэн.

собака амп Собака хорошо плавает Амп йэмхэ һәрхэл.

собирать экэтта, аныта Люди осенью грибы собирают Йох сүхэснэ әқсән анылэт; Я под кедром шишки собираю Ма лыхэл ылпинэ нохрэт экэтлэм; Мальчик свои игрушки собирает Пәх йәнтәхтә өтлал экэтэл.

собирать ягоды воһьба Мама клюкву собирает Аңкэм пан воһьэл; Мы с сестрой чернику собираем Мин өпэмнат сәвәмсә воһьлэмэн.

собираться лььбатәхэлта, (вәрта) нөмәқсәта Жена с мужем собираются к переезду Имихән-икихән касәлта лььбатәхәлләхән; Дети в школу собираются Нэврэмәт әшколанам лььбатәхәлләт; Я собираюсь строить новый дом Ма қотәксәта нөмәқсәләм.

собратся лььбатәта, мәнта Она ехать собралась Лјув мәнта лььбатәл; Муж собрался на работу Ики рөпитләта мәнәл Мама вещи собрала Аңкинә өтәт лььбатат.

соболь һөхәс Соболь в кедровом лесу живёт Нөхәс лыхлән вөнтнә вәлјәл.

сова тәп йәпәх Сова на мышей охотится Тәп йәпәх ләңкрәтнам вәлпәсләл.

созревать пәнчча Морошка созрела Қажқи пәнч; Клюква скоро созреет Панәт қөвилта пәнчләт.

солёный сәллаң Солёная рыба Сәллаң қул.

солнечный қәтлән Солнечная сторона дома Қәтлән қот пәләк; День солнечный Қәтлән қәтәл.

солнце қәтәл Солнце давно встало Қәтәл қөвән кил.

соль сәллә В уху соль положили Қочәм йәңк сәлләхат пәны.

сообщать йасәң пахәтта, йасәң тута Мы сообщили этой женщине о дочери Мәң тә имийа әвил илты йасәң пихтәт; Брату обо мне сообщение передали Йәйәма ма илтәм йасәң туви.

сорога килси У сороги глаза красные Килси сәмхәл вәртахән.

сорок нәлә йәң Маленький ребёнок сорок шагов сделал Ай нәврәм нәлә йәң күрәм вәр.

сорока сәв Белобокая сорока Нәви пәңлән сәв.

сосна өнчәх Белка влезла на сосну Лаңқи өнчәха қуңәт.

спать вәйәмтәмин әлта Медведь зимой спит Мөми түлхүн вәйәмтәмин әлал; Бурундук долго спал Күбкәр мәрә вәйәмтәмин өл; Я спала без сновидений Ма уләмләх өләм.

спина пөч Мою спину ветер насквозь продувает Ма пөчам вотнә муvты пөвли.

спинной мозг пәңкләк вәләм Врач взял маленькую частицу спинного мозга Лекәр пәңкләк вәләми ай тәкрәли вәй.

спокойный (олень) лөвәм Спокойная важенка не упрямится Лөвәм нәптәх әнтә вәрасләл.

спрашивать пырита Проезжающий человек дорогу спрашивает Мәч мәнтә қө ләк пырийәл; Я у девочки имя спрашиваю Ма әвийи нәмәл пыриләм; Люди в магазине цены спрашивают Йох лопканә тынәт пыриләт.

спрятаться қайһахтәта Мы от комаров в пологе спрятались
Мин кайһиты ёләпа қайһахтәмән; Мы от дождя под на-
весом спрятались Мәң йёми лопәс ылпийа қайһахтәв.

спугнуть қайһыкәмтәта Я птичек спугнула Ма пийәңкәлит
қайһыкәмтәм; Собака ворон спугнула Амп вурһит
қайһыкәмтәх.

спутник пыхәр, пил қө В город ехать у меня есть спутник
Вочнам мәнтахә ма пыхәр тайләм.

сравнить нула посилта Мы сравнили двух мальчиков по
росту Мин кат пәққән өврит нула посийәхән; Мама
сравнивает связанные рукавицы Аңкинә тәйәм посхән
нула посилихән.

стадо тас У мужа и жены тысячное стадо оленей Икихән-
имихән ёёрас вәли тас.

старик пырәс ики Старик много старинных сказаний зна-
ет Пырәс ики ар йыс йасәң вул.

старица ури По берегам старицы много травы Ури
ләвәтнә ар пөм.

старуха пырәс ими Старуха сказки рассказывает Пырәс
ими моһбәл.

старый олқас (о предметах) Старую лодку я на берег вы-
тащила Олқас рыт манә утә тыли.

старый (о человеке) пырәс Пырәс қө сәраң сучәхтәл Ста-
рый человек ходит с трудом.

стая уток васәх пәрә Стая уток из тёплых земель летит
Васәх пәрат морты мәхи ләхәлләт.

стена қот пөңәл Он на стену дома полку вешает Лјүв қот
пөңәла нәрәм ыхәтәл.

стерлядь ай сөх Стерлядь в Оби водится Ай сөх Аснә
вәләл.

стрекоза ики тарәнты Стрекоза комаров ловит Ики
тарәнты кайһит катләл.

стрела Һол Я стрелу к луку приложила Манә Һол йәвәлә пәнәмты.

стрелять Һакта, йәвәтта Мальчики из лука стреляют Пәхәт йәвәли Һакәтәләт; Заблудивший человек из ружья стреляет Тәпәм қө пәчканы Һакәл; Я слышала выстрел из ружья Ма пәчкан йәвтәм сүй қуләм.

строганина потәм қул Строганина из окуня вкусная Йәви потәм қул әпләң.

строгать вәлтәта (рубанком), Һөвәрта (ножом) Мама лучины строгаёт Аңкәм вәнтәл Һөвәрәл; Брат доски (рубанком) строгаёт Йәйи пәртәт вәлтәл; Мальчик палочку строгаёт Пәх йухәли Һөвәрәл.

строитель қотәксәтә қө Строитель брөвна заготовливает Қотәксәтә қө пәвәртәт әвәтәл.

строить (дом) қотәксәта, қот омәтта, қот вәрта Приехавшие люди дома строят Йөвтәм йох қотәксәләт; Мой брат новый дом строит Йәйәм йәләп қот омәтәл; Мужчина в другом месте дом строит Ики по тохинә қот вәрәл.

сто сот Рыба стоит сто рублей Қул сот Һыпәк тынәп; У него в стаде больше ста оленей Лүв тасәлнә сот вәли үрәккә.

стол пәсан Обеденный стол Литә пәсан; Положи книгу на стол Кәнишка пәсан өвтыя пәнә.

стонать нәрта Больной человек стонет Қонъбә қө нәрәл; Уставший мужчина во сне стонет Мәтәм ики улмәлнә нәрәл.

стоять Һольба Люди на дороге стоят Йох ләкнә Һольбәт; Она на берегу озера стоит Лүв лор лөвнә Һольәл; Мужчина на обласе стоя гребёт Ики ай рытнә Һольмин лөвәтләл.

стул омәстә пәсан У стула ножка сломалась Омәстә пәсан күрәл мөримтәх.

ступня күр пәтә Под ступнәй песок горячий Күр пәтәнә сәңқи кәврәм.

суп суп Мама сварили суп из куриного мяса Аңкэм
буькүрэк Һавийи суп пәнчалтәх.

сустав лөв йүт Сустав хорошо сгибается Лөв йүт йәмхә
моңийәл.

сутулый мўңкрәң Этот мужчина сутулый Тәм ики
мўңкрәң.

сухой сорәм Сухое коровье молоко Сорәм мәс йәңк.

сухожилия лон Сестра из сухожилий нити делает Өпәм
лоны пәнәт вәрәл.

сушёная рыба сорәлтәм кул Ты сушеную рыбу в мешки
положила? Нўңнә сорәм куләт қырәха пәнәт?

сушёная рыба сэл Женщины для оленей сушёную рыбу
готовят Имит вәлит кича сәләт вәрләт.

сушить сорәлтәта Мокрые сапоги я сушу на солнце Йәңки
сопәккән манә қәтәлнам сорәлтәлихән.

схватить катләмтәта Белка шишку схватила Лаңки нохәр
катләмтәх; Кот мышку схватил Кәби ләңкәр
катләмтәх; Большие волны, я за край лодки схватилась
Әнәл қумпәт, ма рыт йира катләмтәм.

счастливо буьәңкә Эта женщина счастливо живёт Тәм
ими буьәңкә вәләл.

счастливый буьәң Он счастливый мужчина, дети у него
здоровыми растут Лјүв буьәң ики, Һәврәмләл тәләңкә
әнәмләт.

счастье буь Не у каждого человека есть счастье Качәң қә
буь әнтә тәйәл.

считать лөңәтта Девочка птичек считает Әвәли пибәңкәлит
лөңәтәл; Дети на уроке математики считают Һәврәмәт
математика урокнә лөңәтләт; Маленький мальчик счи-
тать не умеет Ай пәхәли лөңәттә қәл әнтә вул.

сырой Һарәх Сырую рыбу посолили Һарәх кул сәлләты.

сырок (рыба) сӓрӓқ Выловленный сырок посолили Катлӓм
сӓрӓқ сӓллӓты.

сюда тӓхнам Стол сюда нужно поставить Пӓсан тӓхнам
омӓтта мосӓл.

Т

так бӓнӓ Если так узоры вышивать, красиво получится
Бӓнӓ қӓнчӓ йонтӓнӓ, сиккӓңкӓ йӓл.

такой биминт Такие большие листьӓ выросли Биминт
ӓнӓл лыптӓт ӓнмӓт.

тальник нӓрис Тальник около рек растӓт Нӓрис йӓвнӓт
қонӓңнӓ ӓнмӓл.

там тӓт Там, в бору мы бруснику собираем Тӓт, йохӓмнӓ
мин канӓк воӓӓлӓмӓн.

танец йӓк Весӓлӓй танец Бӓрсӓмӓң йӓк.

танцевать йӓкта Она хорошо танцует Лӓв йӓмхӓ йӓкӓл;
Народ танцевать-петь вместе собрался Йох йӓкта-
арӓхта ӓула ӓкмӓт.

тащить с трудом сӓраӓ талта, сӓраӓ тутӓ Женщина с тру-
дом тащит тяжӓлые саночки Ими лахӓрт ӓвлӓли сӓраӓ
таллӓтӓх; Я с трудом вверх кузов тащу Ма сӓраӓ қынт
нӓқнам тулӓм; Лошадь с трудом сани тащит Лӓвнӓ
ӓвӓл сӓраӓ талли.

таять лӓлта Снег тает Лӓоӓӓ лӓлӓл.

твёрдый сӓрӓ Наст твёрдый Пӓй сӓрӓ.

телёнок мӓс мӓқ Телёнок только что родился Мӓс мӓқ инӓ
сӓма пит.

тело ӓнтӓр ӓӓви Платье на тело надеть Йӓрнас ӓнтӓр
ӓӓвийӓ лӓмӓтлӓ.

темнеть пӓтӓхлӓта, пӓхтахӓ йӓта На улице темнеет Кӓмӓн
пӓтӓхлӓл; При штурмовом ветре вода в озере темнеет
Тарӓм вотнӓ лор йӓңк пӓхтахӓ йӓл.

темно пәтәхләм В помещении темно Қот ләхпинә
пәтәхләм.

темя ләвмәт қәрә У маленького ребёнка темечко мягкое
Ай һэврәм ләвмәт қәрә һамәк.

тепло пүмән Ногам в кисах тепло Күрхәна һырнат пүмән;
Сегодня на улице тепло Тәм қәтәл кәмән пүмән.

теплоход кирип Мы домой на теплоходе поедом Мәң
йәқәнам кирипнат мәнләв.

тёплый (о погоде) мәләңк Тёплый осенний день Прие-
хавшие люди дома строят Йөвтәм йоҳ қотәксәләт; Тё-
плый осенний день Мәләңк сүхәс қәтәл.

тереть лүвәтта Повар трёт котёл Повар пут лүвәтәл; Мой
котел тёрла моя мама Ма путәм аңкэмнә лүвты; Я тру
ушибленное колено Ма кәчахләм чинчәм лүвәтләм.

тетерев йәтәрһи Тетерев бруснику ест. Йәтәрһи канәк лил.

течение әв Мы против течения едем Мәң әв йиға мәнләв.

течь әвта, вөрәхләта Реки быстро текут Йәвнәт пәста
әвләт; Из дырки в ведре вода течёт Витра вәси йәңк
вөрәхләл; В бочку дождевая вода течёт Бочкаға йәм
йәңк вөрәхләл.

тётя ими Моя тётя далеко живёт Ма имәм қөвән вәләл.

тётя по отцу өпи, вэбөпи Ма вэбөпәм атылнам вәләл Моя
тётя одна живёт.

тётя по матери әнләңки (старше матери), айәңки (млад-
ше матери) У моей тёти много оленей Ма әнләңкәм ар
вәли тайал; Тётя только что школу окончила Айәңкәм
инә әшкола тәрмалтәх.

тёща өнтәп ими Моя тёща в гости приехала Öнтпам ими
мойәлта йөвәт.

толкать нәхәрта, павләмта Мы нарты вперёд толкаем Мин
әвәл сарнам нәхәрләмән; Мальчик толкнул лодку в во-
ду Пәхнә рыт йәңка павләми; Бабушка вещи в один
мешок затолкала Бэбинә сөхәт әй қырәха нәхрат.

толстый (о предметах) ӓнэ Сосны очень толстые Өнчхэт йѐмат ӓнат.

тонкий ваъ, вѐвэл Тонкие нити Ваъ суҳмѐт; Лѐд тонкий Йӓңк вѐвэл.

топор лайѐм Топор в кладовку положили Лайѐм лӓпѐңа пӓны.

топорище лайѐм вӓй Один мужчина топорище стругает Өй ики лайѐм вӓй ньѐвѐрѐл.

точило листан Мы положили точило в мешочек Мӓңнѐ листан қырхӓлийа пӓны; Точило в основание бруска вставили Листан суҳтѐп йуҳа вӓри.

точить лѐвѐтта Отец топор точит Аби лайѐм лѐвѐтѐл.

трава пѐм На дворе трава выросла Пуҳӓл қӓринѐ пѐмѐт ӓтѐт.

три қѐлѐм Братишка в третьем классе учится Мӓньѐм қѐлѐммѐт кѐласнѐ ӓнӓлтӓхӓл.

тридцать қѐлѐм йӓң Ткань тридцать рублей стоит Өлпинтаҳ қѐлѐм йӓң ныпӓк тынӓп.

тринадцать йӓң үрӓккӓ қѐлѐм Маленький ребѐнок тринадцать шагов сделал Ай ньѐврѐм йӓң үрӓккӓ қѐлѐм кӓрѐм вӓр.

триста қѐлѐм сот В школе триста с лишним детей Өшколанѐ қѐлѐм сот үрӓккӓ ньѐврѐм.

труба турпа Из трубы дым идѐт Турпаҳи мулѐм ӓтѐл.

трусливый пӓлпӓсѐң Трусливый кот Пӓлпӓсѐң кӓби.

трясина лӓпѐт Люди трясину стороной обходят Йохнѐ лӓпѐт илта мӓҳлаҳтӓли.

трясогузка пӓхтѐ рѐқӓп нѐ Трясогузка сидит в гнезде Пӓхтѐ рѐқӓп нѐ тыҳӓлнѐ омӓсӓл.

туда тѐвнам Мы туда не пойдѐм Мин тѐвнам ӓнтѐ мӓнлѐмӓн.

туловище ёнтэр Малицу она шыёт свободным покром, чтобы туловище вмещалось Кўнэш лўвнэ льпэккэ йонтли, ёнтэра ләптэ кима.

туман кәлэ мулэм Туман с реки поднимается Йәвәны кәлэ мулэм киләл; Осенним утром туманно Сүхәс аләңнә кәлэ мулэмәң.

тупой мәлэх Көчәх иһәл мәлэх Лезвие ножа тупое.

туча пәләң Тучи солнце закрыли Пелнәтнә қәтәл мәләккә вәйи.

ты нўң.

тяжелый лахәрт Чемодан, нагруженный вещами, тяжёлый Ётат пәнәм чемодан лахәрт.

тянуть талта Женщины лодку тянут Имит рыт талләт; Две собаки саночки тянут Ампхән әвләли тәлләхән; Рыбаки тянут невод Кул кәнччә икит сойәп талләт.

У

у қуьәңа Женщина обласок у берега оставила Иминә ай рыт лөв қуьәңа қыйи; Я жду тебя у школы Ма нўнат әшкола қуьәңнә мәнчләм.

убегать қөнтта, илнам қөвәлта Мальчик от собаки убежал Пәх ампи қөнт; Дети от змеи прочь убежали Нэврэмәт шыл войәхи илнам қувләт.

убить вәлта Комаров внутри полога убить Кәйңит ёләп ләхпинә вәлта; В большой войне много людей убито Әнәл ләһнә ар қө вәлли; Птичка жука убила Пиьәңкәли қомәлқи вәл.

увидеть ёйахтәта, сәм қойта Костя среди валёжника мышку увидел Костя әлтә йухәт күтнә ләңкәр ёйахтәх; На сосне я глухаря увидела Ёнчәхнә ма лүк ёйахтәм; Мужчина на озере лебедя увидел Ики лорнә қөтәңа сәмәл қуй.

ударить лăвэслѣта Молотком по гвоздю ударить Кэвинат
вăх йаңк лăвэсли; Ты веслом по воде ударила Нўн
лупнат йаңк ѳвты лăвэслѣн.

удача айѳ Пусть они живут с удачей Лўвѳ лѳх айѳнат
вăллѳт; Каждому человеку с удачей жить хорошо
Качѳн қуйа айѳнат вăлта йѳм.

удачливый айаң Удачливый охотник Айаң войѳх кѳнчѳ қѳ.
удочка вăнѳп Я на удочку много рыбы поймала Ма
вăнѳпнат ар қул катлѳм.

узел муңқал Мешок завязали узлом Қырѳх ѳң муңқалхѳ
йўри.

узкий ваѳ Школьный коридор узкий ѳшкала коридор ваѳ.

узнать аңлѳнқѳ ѳйахтѳта В толпе я подругу узнала Ар йѳх
кўтнѳ ма лувсѳм аңлѳнқѳ ѳйахтѳм; Умные мысли я уз-
нала из книг Нăмсѳн кѳлѳт манѳ кѳнишкахѳты
аңлѳнқѳ ѳйахтат.

узор қаңчѳ Сестрѳнка узоры вышивает Нѳѳи қаңчѳ
йѳнтѳл.

ум нăмѳс Он живет своим умом Лўв лўвнам нăмсѳлнат
вăллѳл; Человек с умом хорошо учится Нăмѳс тăйтѳ қѳ
йѳмхѳ ѳнѳлтѳхѳл.

умелый вăрпѳсѳн Умелая женщина циновку плетѳт
Вăрпѳсѳн нѳ йăкан сăвѳл.

умереть суралта, ѳнтѳмхѳ йѳта, қѳпимтѳта, мѳмихѳ йѳта
Мой отец давно умер Ма аѳѳм қѳвѳн суралѳх; Моя ма-
ма умерла Ма ның ѳтам ѳнтѳмхѳ йѳх; Старуха умерла
Пырѳс ими қѳпимтѳх; Старая собака умерла Пырѳс
амп ѳнтѳмхѳ йѳх.

умный нăмсѳн В классе одна девочка очень умная
Кѳлласнѳ ѳй ѳви йѳмат нăмсѳн.

упасть кѳрѳхта Ребѳенок споткнулся, упал Нѳвѳрѳм
ваңклѳкинт, ылѳ кѳрѳх; С крыши дома снег упал Қѳт

өвтыйи льонъ көрэх; С кедра шишки на землю упали
 Лыхәли нохрәт мәха көрхәт.

упрямый вәраслән Упрямая лошадка еле бежит Вәраслән
 лав сәраң қовәл; Он упрямый Лүв вәраслән.

уснуть вөйәмтәта Я легла, сразу же уснула Ма әлонтәм,
 панпә вөйәмтөйәм; Ребёнок в люльке уснул Нэврэм
 онтәпнә вөйәмты; Больной только что уснул Қоңбәә
 қә инә вөйәмты.

успокаивать олмаәлтәта Плачущего ребёнка успокаивают
 Йистә нэврэм олмаәлтәли; Сердитого человека хоро-
 шими словами успокаивают Пыттә қә йәм көлнат
 олмаәлтәли.

устать мәтта Отец пешком шёл, устал Аби күрат суч, мәт;
 Дедушка дрова колол, устал Аңқәби йух сәвәр, мәт;
 Олени в нартах бежали, устали Вэлит әвәлнә қувләт,
 мәтәт.

усы тус У братишки недавно усы появились Мәһи инә
 туснә аты.

утёнок васәх мөқ Утята вслед за матерью бегут Васәх
 мөқәт аңкил йөттә қовәлләт.

утка васәх Весной утки прилетели Тәвин васхәт йөвтәт.

утро аләң Это утро дождливое Тәм аләң йөмәң.

уха қочәм йәңк Уха из ершей вкусная Ларәх қочәм йәңк
 әпләң.

ухо пәл У белки кончики ушей с кисточками Лаңки пәл
 төйхәл рәсәңқән.

учитель өнәлтәхәлтә ими (ики) Учитель в класс вошёл
 өнәлтәхәлтә ики кәласа ләң.

учить өнәлтәта Девочку тесто месить учат Әви һаһ
 рүвәтта өнәлтәли; Мальчик иностранные буквы учит
 Пәх па мөх йасәң буквахәт өнәлтәл; Мама учит ее
 шить Лүв аңкилнә йөнтәксәта өнәлтәли.

учиться ёнэлтэхэлта Валя в большом городе учится Валя
энэл вочнэ ёнэлтэхэл; Ребёнок учится читать Њэврэм
лёңэтта ёнэлтэхэл; Миша поехал учиться в институт
Миша институтнам ёнэлтэхэлта мэн.

Ф

филин йөпөх Филин ночью летает Йөпөх атнэ лэхлэхтэл.
фотографировать қөрэ вэта Папа для паспорта сфото-
графировался Аьэм паспорт кича қөрэ вэй.

Х

халат ёлпинтах сăқ Теканевый халат поверх платья наде-
вают Ёлпинтах сăқ йярнас нумпийи лёмэтли.

хвастливый ёраққөң В сказках заяц – хвастливый
Моңьэтнэ чэвэр ёраққөң; Эта женщина всегда хваст-
ливая Тэм ими вичөпө ёраққөң.

хвост лэх, мэсэх, лёйэх (лэх – длинный хвост, мэсэх – ко-
роткий хвост, лёйэх – хвост рыбы) У бобра хвост пло-
ский Йөңк войэх лэхэл лёпсэк; Олень бежит, хвост
приподнял Вэли қөвэл, мэхэх нёқ илэмтэх; Рыба с по-
мощью хвоста плавает Кул лёйэх вөвин ньәрхилэл.

хвоя тувэр У кедра хвоя мягкая Лыхэл туврэл ньамэк.

хитрый лыл роҳәп Некоторые люди очень хитрые Әй мәта
йох йәмат лыл роҳпәт.

хлеб ньаң Мама хлеб испекла Аңкэм ньаң пәнчалтэх.

ходить сөчилта, йәңқилта Я на работу пешком хожу Ма
рөпитлэта күрат сөчиллэм; Лиса ходит к навесу, где
хранят рыбу Вёқи кул қотнам йәңқилэл.

холодно йэхли Сегодня на улице холодно Тэм қатэл кэмән
йэхли.

холодный йэхлэн, потэм На озере ветер холодный Лорнэ
вот йэхлэн; В колодце вода холодная Кивринэ йәңк
потэм.

хороший йәм Брат хороший, большой дом поставил Йэй-
эм йәм, әнәл қот умәт.

хорошо йәм Эта женщина хорошо работу делает Тә нә
йәмхә рәпәта вәрәл.

хохлатая чернеть әңли На большое озеро хохлатая чер-
неть села Әнәл лора әңли ымәл.

художник рисовайләтә қө (нә) У художника много красок
Рисовайләтә қө ар сухтәп (тәйәл).

худой һәвиләх Ягеля мало, олени худые Лант чымәл,
вәлит һәвиләхәт.

Ц

царапать тәмәрта Собака у двери царапается Амپ өвпинә
тәмрантәл; Бурундук царапает кору дерева Кўткәр йух
кар тәмәрәл.

целый һәмрәх Богатый человек целый рулон сукна купил
Тасәң қө һәмрәх нәй пәңи лут.

цепь сихәр Сестрәнка на шею золотую цепочку завязала
Нәңәм сипләла сорњи сихәр йүр.

цыпленок туькүрәк мөқ Цыплёнок плавать не умеет
Туькүрәк мөқ һәрәхтә қәл әнтә вул.

Ч

чага өч Чага на берёзе растёт Өч сүхмәтнә әнмәл.

чайка қаләк Чайки по утрам громко кричат Қәләкәт
аләңнә сүйәңкә вихләт; У чайки птенцы тёмной (окра-
ски) Қәләк мөқәт пәхтысәт.

чайная чашка чай анэх (лоптэх анэх-блюдце) У меня есть красивая чайная чашка Ма сиккəң чай анэх тэйлэм.

чайник чай пут Мян чай пут кэвэртта умэт Невестка чай-ник кипятить поставила.

частица частицахэт Частицы – короткие слова Частицахэт ван көлэлит.

часть речи көлэт пэлэк Мы на уроке изучаем части речи Мəң урокнə көлэт пэлэк ёнəлтəлəв.

чашка анэх Сестра поставила чашку на стол Ёпэмнə анэхт пəсан өвтйа умтат.

человек қантэк қө Человек в лодке едет Қантэк қө рытнат мənəл.

челюсть уңəл лөв Зуб болит, челюсть тоже болит Пəңк кəчə, уңəл лөв пə кəчə.

червяк (дождевой червь) мəх ляр Мы скоро пойдём удить, сейчас накопаем червей Мəң вənəплəтə мənлəв, мəх ляр қынлəв.

череп өв лөв Волосы полностью постригли, сейчас череп лысый Ёптəт əйнам илə лёртат, ит өв лөв нур.

черёмуха (куст) йөм йух Лəсəк йөм йух нум қынт өңа йун-ты Гибкую черёмуху к верхней части кузова пришили.

черёмуха (ягода) йөм Мы собирали черёмуху Мəң йөм вуьтəв. Черёмуха осенью поспеваает Йөм сүхəснə пəнчал.

черника сəвəмсə Она ела чернику, зубы чёрными стали Лүв сəвəмсə лив, пəңңклал пəхтахə йəхэт.

черношейная поганка қос, лули Черношейная поганка под водой долго плавает Қос йəңк ёнтнə мəрə нəрхилəл; Черношейную поганку в песнях-сказках вспоминают Лули арəхнə-моььнə йастəхəлли.

черпать əмəрта Девочка из лодки черпает воду Əви рыты йəңк əмəрəл.

честный роҳәпләх Честный человек долг всегда возвра-
щает Роҳәпләх қонә аринт вичә пәрхи мәли.

четыре һәлә В доме четыре комнаты Қот һәлә ләқи
тәйәл; У него осталось четыре оленя Лјүв һәлә вәлиһә
қығы.

четыреста һәлә сот До большого города четыреста кило-
метров Әһәл воч мөчә һәлә сот әтәп.

четырнадцать йәһ үрәккә һәлә Мальчику четырнадцать
лет исполнилось Пәх йәһ үрәккә һәлә олхә йәх.

чешуя сом Отец из чешуи окуня клей варит Аьэм йәв соми
әйәм кәвәртәл.

чёрный пәхтә Чёрный щенок Пәхтә амп мөқ.

чижи (чулки из шкуры оленя мехом внутрь) кинчхән Се-
стра чижи сшила Әпәм кинчхән йунт.

чирок пирңи Чирок – это маленькая уточка Пирңи – ыт
ай васхәли.

чистый, вымытый лөвитәмәң, пөсәм Оконные стекла
вымыты (чистые) Ыттән вәс кәвәт лөвитәмәңәт; Сти-
раное (чистое) бельё на кровать постелят Пөсәм сөвәт
көйкаха ләрәмтәлат.

чувал бөвал Гость к чувалу сел Мәч қө бөвалнам ымәл.

III

шаг күрәм Маленький ребёнок первый шаг сделал Ай
һәврәм оләһ күрәм вәр.

шагать сөчча Мы с мамой в магазин шагаем Мин
аңкәмнат лопканам сөчләмән; Красивая женщина
гордо шагает Сиккәһ ими йөрасләмин сөчәл.

шевелинуться лүвәкинтта Кто-то среди травы шевельнул-
ся Әймәтли пәмәт күтнә лүвәкинт; От дуновения ве-
терка листья на дереве шевельнулись Вот йүм өвәп
йувнә лыптәт лүвәкинтәт; Человек утром встаёт, ше-

вельсья нудно Қынтэк қө алэң нёқ килэл, лүвата
мосэл.

шерсть пун Весной у оленей шерсть линияет Тэвин вэлит
пунлал илэ питлэт.

шест для управления оленями валэх Уезжающий чело-
век взял шест для управления оленями левой рукой
Мэнтэ қө валэх пэхи кётнат катэлтэх.

шестнадцать йэң үрэккэ қут Сестрэнке шестнадцать лет
исполнилось Нэңи йэң үрэккэ қут олхэ йэх.

шесть қут На озеро шесть гусей прилетело Лора қут лэнт
йёвэт.

шестьдесят қут йэң Брату шестьдесят лет исполнилось
Йэйэм қут йэң олхэ йэх.

шестьсот қут сот Девушка купила платье за шестьсот руб-
лей Ёви қут сот ныпэк тынэп йэрнас лут.

шея тур У лебедя шея длинная Қётэн турэл қёв.

шиповник (ягода) анчэх Шиповник осенью поспевает
Анчэх сүхэснэ пәнчал.

шиповник (куст) анчэх Шиповник колючий – колется.
Анчэх йынтпэң – пэлңилэл

широкий қёмэт Возле нашего дома широкая речка Мэң
кутув қутьэңнэ қёмэт йёвэн.

широконоска лөқэл Широконоска на юг улетела Лөқэл
морты маҳнам пёрахлэх.

шить йонтта, йонтэксэта Аня полог шыёт Аня ёлэп
йонтэл; Сестра каждый день шыёт Ёпэм качэң қатэл
йонтэксэл.

шишка пэв Шишки растут на сосне, ели и пихте. Пэв
ёнчэхнэ, қёлнэ панэ нэлэңкинэ әнмэл.

шишка (кедра) нохэр Белка шишки (кедра) собирает
Лаңқи нохрэт аныйэл.

школа әшкөла Вася әшкөлахи йёвэт Вася из школы пришёл.

шкура войәх сөв У мужчины шапка, сшитая из ондатровой шкурки Бә ики миләл әнтатәр сөви йонтәм.

шуба женская көләх, кәләх (расшитая узорами женская шуба из оленьих шкур) Если зимой надеть шубу из оленьих шкур, (то будет) очень тепло Түлхүн көләх ләмәттәқа, төңкә пүмәң.

шуба овчинная очңи сәк Мужчина надел овчинную шубу Ики очңи сәк ләмәт.

шум сүй За окном шум ветра слышится Ыттән вәс кимпинә вот сүй сәбәл.

шуметь сүй вәрта Во время урока шуметь нельзя Урок латнә сүй вәрта әнтә мустәл.

шумный сүйәң Шумный внук ко мне пришёл Сүйәң мөкмуқәм мантәма йёвәт.

Щ

щедрый қәхли В соседнем доме живущий человек очень щедрый Төм қотнә вәлтә қә йәмат қәхли.

щека пувләм От большого зуба щека опухла Пәңк кәчәхи пувләм нөк пөвәл.

щенок амп мөқ У нас щенок игривый Мәң амп муқәв бурсәмәң.

щёлкнуть ләстәта Замок на двери щёлкнул Тәман өвпинә ләсәкинт; Мальчик пальцами щёлкает Пәх лөйнат ләсал. У пистолета предохранитель щёлкает Ай пәчкан тәманәл ләсал.

щипцы уңләң вәх Отчим дужку ведра щипцами согнул Йәхләңнә витра нөр уңләң вәхнат мыньәхты.

щука сорт Братишка на блесну щуку поймал Мәньәм сорт вәхнат сорт катәл.

Э

этаж қот йўт В этом доме пять этажей Тэм қотнә вәт йўт.
этот бит, бә, тэм Эту стену мы покрасим в зелёный цвет
Тэм қот пёңәл мәң Һарәх пөм сутәпат Һырләв; Этот
мужчина сам пришёл бә қө лүвнам йёвәт; Этот дом я
построил Тэм қот манә умты.

Ю

юг йәк мәх, морты мәх Потеплело – ветер с юга подул
Убәхләх – йәк мәхи вот пёвәл; Похолодало, птицы на
юг улетают Йэйхлами, войхәт морты мәхнам ләхәлләт.
южная земля пүмәң мәх, морты мәх Люди летом в юж-
ные земли отдыхать едут Йоҳ лёңин пүмәң мәхнам
Һыһьбә мәнләт; Город Дели в южных землях нахо-
дится Дели воч морты мәхнә омәсәл.

Я

я ма

ягель лант Олени на этом месте весь ягель съели Вэлит
тэм тоҳинә лант әйнам нёқ ливил.
ягода канәк, воһьбә өт, воһьәм өт В нашем лесу много
разных ягод растёт Мәң вёнтувнә ар пәкәт канкәт
әнәмләт. Сегодня ягоды искать пойдём Тэм қәтәл
воһьбә өт кәнчча мәнләв; В прошлую осень ягод мало
было Мол сүхәснә воһьәм өт чымәл вёл.
ягодицы чүнч Һәвихән Медик укол в ягодицу поставил
Лекә укол чүнч Һәвийа умәттәх.
язык Һаләм Сестрёнка мне только язык показала Һәңэм
мантәма төппә Һаләм памтәх.
язь ахәрнә В нашем озере язей много Мәң лурувнә ахәрнә ар.

яйцо лөв мөх В утином гнезде яйца (лежат) Васэх тыхэлнэ
лөв мөхэт.

яр лөх, лөв На этой речке высокий яр Тэм йävәннэ өвөр
лөх.

ясно (о погоде) äтәр Были дожди, сегодня ясно Йөмән вёл,
тэм қәтәл äтәр.

ясный День стал ясным, мы поедем Қәтәл äтәрхә йәх, мин
мәңләмән.

ястреб вәрәс Ястреб высоко летает Вәрәс өвөрнә
лөхләхтәл.

ящерица сәсал Ящерица иногда теряет хвост Сәсал па
латнә лөхәл қөлтү тул.

[illegible]

Учебное издание

**Волкова Анисья Николаевна
Соловар Валентина Николаевна**

Краткий русско-хантыйский словарь
(сургутский диалект)

Около 720 слов

Ответственный редактор: А.С. Сопочина
Рецензент: М. Чепреги

Компьютерная верстка И. Ю. Семенова

Оригинал-макет предоставлен заказчиком

Подписано в печать 24.02.2016 г.
Формат 60х84/16. Гарнитура Times New Roman.
Усл. п. л. 5,81. Тираж 250 экз. Заказ № 6.

Отпечатано в
ООО «Югорский формат»
г. Ханты-Мансийск, ул. Лопарева, 15, подъезд № 8
+7 (3467) 912-019, +7 952 690 99 39
Uformat@mail.ru